ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΕΦΑΡΜΟΓΕΣ ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Μορφές και δυναμικές πολυδραστηριότητας στον αγροτικό χώρο στην εποχή της οικονομικής κρίσης και της εργασιακής επισφάλειας. Μελέτη περίπτωσης εργαζομένων στην ΑΓΕΤ Αλιβερίου

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Νομικού Πηνελόπη

Τριμελής εξεταστική επιτροπή:

Θ. Ανθοπούλου, Αναπληρώτρια Καθηγητρια, Επιβλέπουσα

Ι. Κουζής, Αναπληρωτής Καθηγητής

Ι. Ψημμένος, Αναπληρωτής Καθηγητής

Αθήνα, Σεπτέμβριος 2011

Copyright © Νομικού Πηνελόπη, 2011.
Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved
Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας εργασίας, εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα.
Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση της εργασίας για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς τον συγγραφέα.
Οι απόψεις και τα συμπεράσματα που περιέχονται σε αυτό το έγγραφο εκφράζουν τον συγγραφέα και δεν πρέπει να ερμηνευθεί ότι αντιπροσωπεύουν τις επίσημες θέσεις του Παντείου Πανεπιστημίου Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Πριν την παρουσίαση των αποτελεσμάτων της παρούσας διπλωματικής εργασίας, αισθάνομαι την υποχρέωση να ευχαριστήσω ορισμένους από τους ανθρώπους που γνώρισα, συνεργάστηκα μαζί τους και έπαιξαν πολύ σημαντικό ρόλο στην πραγματοποίησή της.

Αρχικά θα ήθελα, να ευχαριστήσω την Καθηγήτρια μου, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια Θεοδοσία Ανθοπούλου για την εμπιστοσύνη που έδειξε στο πρόσωπό μου και για την καθοδήγησή της στη συγγραφή της παρούσης εργασίας.

Επιπλέον, τον Ι. Κουζή, αναπληρωτή καθηγητή και Ι. Ψημμένος, αναπληρωτή καθηγητή μέλη της Τριμελής Εξεταστικής Επιτροπής, για την ιδιαίτερη υπομονή που επέδειξαν στο πρόσωπό μου.

Την οικογένειά μου, τους γονείς μου Ιωάννη και Κωνσταντίνα, που μου έδωσαν την δυνατότητα να σπουδάσω και που με στήριξαν όλα αυτά τα χρόνια στην προσπάθεια μου να ανταπεξέλθω στις απαιτήσεις του μεταπτυχιακού.

Τον αρραβωνιαστικό μου Γεώργιο Τσάλα και την οικογένεια του για την βοήθεια και την υποστήριξη τους κατά το χρονικό διάστημα υλοποίησης της έρευνας και συγγραφής της εργασίας μου.

Τέλος, θα ήθελα να ευχαριστήσω ιδιαιτέρως όσους δέχτηκαν με προθυμία να συνεργαστούν μαζί μου καταθέτοντας μου στοιχεία και πληροφορίες για την ολοκλήρωση της παρούσης εργασίας.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΚΑΙ ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ……..…….....6

ΕΙΣΑΓΩΓΗ…….…...7

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

Η ελαστικοποίηση των εργασιακών σχέσεων: το φαινόμενο της εργολαβίας

1.1 Η απασχόληση προσωπικού εργολαβίας, εννοιολογικός προσδιορισμός – νομική θεμελίωση.....10

1.2 Πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα για τους εργαζομένους και τους επιχειρήσεις…….…….…12

1.3 Η οικονομική κρίση, η κρίση του βιομηχανικού κόσμου και η απάντηση των εργαζομένων…….……16

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

Οι δυναμικές του αγροτικού χώρου σε περιόδους οικονομικής κρίσης: τα φαινόμενα πολυδραστηριότητα στον αγροτικό χώρο

2.1 Ορισμοί και μορφές πολυδραστηριότητας……...18

2.2 Κοινωνικό-οικονομική σημασία της πολυδραστηριότητας στον ύπαιθρο χώρο...21

2.3 Μορφές πολυδραστηριότητας στην Ελληνική ύπαιθρο.....…….....22

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

Μελέτη περίπτωσης ΑΓΕΤ του Αλιβερίου. Παρουσίαση των αποτελεσμάτων τους έρευνας.

3.1 Το πλαίσιο της επιτόπιας έρευνας

3.1.1 Η οικονομική δραστηριότητα του Αλιβερίου…….25

3.1.2 Ιστορική εξέλιξη της ΑΓΕΤ, το εργασιακό καθεστώς και η προστατευτική νομοθεσία για τους εργαζομένους της.....29

3.2.Μεθοδολογία και υποθέσεις εργασίας……...31

3.3. Αποτελέσματα της έρευνας

3.3.1 Κοινωνικό- δημογραφικά χαρακτηριστικά των εργαζομένων…….....34

3.3.2 Χαρακτηριστικά της θέσης εργασίας τους……..……..35

3.3.3 Επιπτώσεις τους οικονομικής κρίσης και συνέπειες για τους εργαζομένους……...36

3.3.4 Μορφές πολυδραστηριότητας στο Αλιβέρι: τάσεις επιστροφής στην γεωργία…….37

3.3.5 Συμπεράσματα επιτόπιας έρευνας……..42
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ……..…44
ΠΗΓΕΣ-ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ……..46
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ
Παράρτημα 1 Οδηγός συνέντευξης για τους εργαζόμενους της ΑΓΕΤ Αλιβερίου…….48
Παράρτημα 2 Συνέντευξη Γεωπόνου για την εγγραφή νέων αγροτών στον συνεταιρισμό του Αγ. Ιωάννη……..54
Παράρτημα 3 Πίνακας……56
Abstract and Key words….....58

ΠΙΝΑΚΕΣ

ΠΙΝΑΚΑΣ 1 Η κατανομή του πληθυσμού βάση των Κοινωνικών-δημογραφικών χαρακτηριστικών τους…….56
ΠΙΝΑΚΑΣ 2 Η κατανομή του πληθυσμού βάση της οικογενειακής τους γεωργικής εκμετάλλευσης……57

ΓΡΑΦΗΜΑΤΑ

ΓΡΑΦΗΜΑ 1.1 Η κατανομή του πληθυσμού σε εργατικό δυναμικό ηλικίας 20-50 ετών και άνω ανά σύμβαση εργασίας ……34
ΓΡΑΦΗΜΑ 1.2 Η κατανομή του πληθυσμού των εργαζομένων ανά κατηγορία μορφωτικού επιπέδου…….36
ΓΡΑΦΗΜΑ 1.3 Η κατανομή του πληθυσμού και των δύο επαγγελματικών κατηγοριών ανά εργασία στην εκμετάλλευση τους……38

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα εργασία έχει ως αντικείμενο την διάσταση της πολυδραστηριότητας των νοικοκυριών, με μελέτη περίπτωσης την απασχόληση των εργαζομένων της ΑΓΕΤ στην περιοχή του Αλιβερίου, μέσα από την υλοποίηση ποιοτικής έρευνας που πραγματοποιήθηκε σε δύο χωριά, τον Άγ. Λουκά και τον Αγ. Ιωάννη.

Η ΑΓΕΤ αποτελεί μια απ' τις μεγαλύτερες τσιμεντοβιομηχανίες στην Ελλάδα και στην Ευρώπη και σήμερα στην περιοχή του Αλιβερίου, συντηρεί το μεγαλύτερο μέρος του πληθυσμού εισοδηματικά, καθώς ένα ή περισσότερα μέλη των νοικοκυριών αυτών απασχολούνται στην βιομηχανία.

Γι' αυτό τον λόγο η παρούσα έρευνα μελετάει την πολυδραστηριότητα των εργαζομένων (μονίμων και προσωπικό υπεργολαβίας) που δουλεύουν στην ΑΓΕΤ, τον λόγο που ενώ εργάζονται σε μια αρκετά κερδοφόρα επιχείρηση, απασχολούνται συγχρόνως και στην οικογενειακή αγροτική εκμετάλλευση, με σκοπό όχι μόνο την αυτοκατανάλωση αλλά και την στήριξη εισοδηματικά ενός σημαντικού μέρους των νοικοκυριών, συμβάλλοντας έτσι στη διατήρηση των πολλών μικρών γεωργικών εκμεταλλεύσεων.

Μεθοδολογικά το προς μελέτη αντικείμενο ερευνάται μέσα από την επισκόπηση της ελληνικής αλλά και της ξενόγλωσσης βιβλιογραφίας, όπως και από την αναζήτηση συναφών με το θέμα στοιχείων μέσω της ηλεκτρονικής βιβλιογραφίας, ενώ θα επιχειρηθεί επίσης να διερευνηθούν οι απόψεις των εργαζομένων της ΑΓΕΤ, μέσα από τη διενέργεια επιτόπιας έρευνας με τη χρήση εξειδικευμένου ερωτηματολογίου.

Λέξεις-κλειδιά,:

Πολυδραστηριότητα,

Ευελιξία,

Εργασιακή επισφάλεια,

Οικονομική κρίση,

Εργολαβία.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η ανάπτυξη της υπαίθρου αποτελεί τόσο σε ευρωπαϊκό όσο και σε εθνικό επίπεδο μείζονα στόχο του πολιτικού σχεδιασμού. Στα πλαίσια αυτού του στόχου, η δημιουργία θέσεων απασχόλησης εντός και εκτός αγροτικού τομέα και κατ' επέκταση η δυνατότητα πολυαπασχόλησης των μελών των αγροτικών νοικοκυριών αποτελούν σημαντικό παράγοντα στήριξης των οικογενειακών εισοδημάτων [1], ιδιαίτερα στις μειονεκτικές αγροτικές περιοχές, αλλά και στις βιομηχανικές περιοχές της υπαίθρου που υποφέρουν από την οικονομική κρίση.

Η πολυαπασχόληση ή πολυδραστηριότητα στον αγροτικό χώρο[2] είναι, ως γνωστόν, ένα ευρέως διαδεδομένο φαινόμενο στην ελληνική ύπαιθρο. Με τον γενικότερο όρο της «πολυδραστηριότητας» εννοούμε τον συνδυασμό αμειβόμενων δραστηριοτήτων σε αστικούς ή/και γεωργικούς τομείς της οικονομίας. Όταν αναφερόμαστε ειδικότερα στην πολυδραστηριότητα του αγροτικού νοικοκυριού εννοούμε τον συνδυασμό της απασχόλησης - ενός ή περισσότερων μελών του- και σε άλλες αμειβόμενες δραστηριότητες εκτός της οικογενειακής γεωργικής εκμετάλλευσης. Αυτή η μορφή «γεωργικής πολυδραστηριότητας», είναι η πλέον γνωστή και μελετημένη στην ελληνική και την ευρωπαϊκή βιβλιογραφία. Αντίθετα, η πολυδραστηριότητα των νοικοκυριών εκείνων των οποίων τα μέλη απασχολούνται σε αστικούς τομείς της οικονομίας, ενώ παράλληλα ένα ή περισσότερα από αυτά απασχολούνται λιγότερο ή περισσότερο συστηματικά στην γεωργία (π.χ. διατήρηση οικογενειακής γεωργικής γης) δεν έχει αποτελέσει μέχρι σήμερα αντικείμενο διεξοδικής μελέτης.

Στην Ελλάδα είναι γνωστό ότι οι κάτοικοι των πόλεων εξακολουθούν σε σημαντικό βαθμό να κρατούν την πατρογονική γη στον τόπο καταγωγής τους, αποκομίζοντας οικονομικά οφέλη μέσω της αυτοκατανάλωσης (π.χ. ελαιόλαδο) ή μικρού γεωργικού εισοδήματος (ενοικίαση γης, ευρωπαϊκές επιδοτήσεις). Σε άλλες περιπτώσεις μπορεί να διατηρούν την πατρογονική γη ως περιουσιακό στοιχείο (ιδιαίτερα στις περιαστικές και τουριστικές περιοχές) ή απλά για συναισθηματικούς

[1] Γιδαράκου Ι., *Η ελληνική Αγροτική Κοινωνία στο τέλος του Εικοστού Αιώνα,* (Πλεθρον), 1999, 190.
[2] Οι δύο όροι χρησιμοποιούνται εναλλακτικά στην βιβλιογραφία. Στην παρούσα εργασία κρατάμε τον όρο «πολυδραστηριότητα».

λόγους. Αυτό όμως που παρατηρείται τα τελευταία χρόνια, και δη τα πιο πρόσφατα με την εντεινόμενη οικονομική κρίση, είναι ότι στο πλαίσιο της πολυδραστηριότητας δεν ασχολούνται πλέον με τις αγροτικές εργασίες μόνο άτομα χαμηλού εισοδήματος, αλλά και ευπορότερες κοινωνικές ομάδες, που διαβιούν στον αστικό είτε στον ύπαιθρο χώρο και των οποίων το κύριο επάγγελμα είναι μη αγροτικό.

Στη συλλογιστική αυτή, στην παρούσα εργασία εξετάζουμε κατά πόσο η πολυδραστηριότητα στηρίζει εισοδηματικά ένα σημαντικό μέρος των νοικοκυριών των οποίων τα μέλη απασχολούνται στο βιομηχανικό τομέα της ευρύτερης περιοχής του Αλιβερίου, επιτρέποντας με αυτόν τον τρόπο την διατήρηση του επιπέδου ζωής που υποβαθμίζεται εξαιτίας της οικονομικής κρίσης και της εργασιακής επισφάλειας. Παράλληλα διερευνάται κατά πόσο η οικονομική κρίση και η ελαστικοποίηση των εργασιακών σχέσεων στην βιομηχανία του Αλιβερίου, συμβάλλουν στην επανενεργοποίηση/ εντατικοποίηση της οικογενειακής γεωργικής εκμετάλλευσης.
Ειδικότερα θα μελετήσουμε τα φαινόμενα πολυδραστηριότητας των εργαζομένων στην τσιμεντοβιομηχανία της ΑΓΕΤ στη βάση επιλεγμένου πληθυσμού από τις δύο αγροτικές κοινότητες του Δήμου Αλιβερίου, τον Αγ. Ιωάννη και τον Αγ. Λουκά. Σε θεωρητικό επίπεδο διερευνώνται αφενός το ζήτημα της ελαστικοποίησης των εργασιακών σχέσεων και ειδικότερα το φαινόμενο της εργολαβίας και αφετέρου το φαινόμενο της πολυδραστηριότητας στον αγροτικό χώρο. Στο ερευνητικό πεδίο διερευνάται, μέσα από τη μελέτη περίπτωσης στην τσιμεντοβιομηχανία της ΑΓΕΤ και τη διεξαγωγή ερωτηματολογίων σε επιλεγμένο πληθυσμό εργαζομένων, κατά πόσο η εντεινόμενη οικονομική κρίση και εργασιακή επισφάλεια εντείνει τα φαινόμενα πολυδραστηριότητας των νοικοκυριών των οποίων το βασικό εισόδημα προέρχεται από τον υπό κρίση βιομηχανικό τομέα.

Στο πρώτο κεφάλαιο της εργασίας εξετάζεται η νομική θεμελίωση του «δανεισμού» των εργαζομένων του εργολάβου καθώς και η ρήξη των εργασιακών σχέσεων μεταξύ επιχείρησης και εργαζομένων λόγω της αλλαγής του εργασιακού καθεστώτος εξαιτίας της οικονομικής κρίσης (κατάργηση μονιμότητας και συμβάσεις παροχής υπηρεσιών από εργολάβους οικοδομών μονίμων συνεργείων συντήρησης βιομηχανιών κ.λ.π.

Στο δεύτερο κεφάλαιο παρουσιάζεται το φαινόμενο της πολυδραστηριότητας. Συγκεκριμένα μέσα από τη βιβλιογραφική επισκόπηση παρουσιάζεται ο εννοιολογικός προσδιορισμός του, οι μορφές πολυδραστηριότητας στον αγροτικό χώρο και η σημασία της για την διατήρηση/ ανάπτυξη της υπαίθρου. Το κεφάλαιο

αυτό θα μας βοηθήσει να κατανοήσουμε και να ερμηνεύσουμε καλύτερα τα ευρήματα της επιτόπιας έρευνας στην περιοχή του Αλιβερίου.

Στο τρίτο κεφάλαιο παρουσιάζονται τα αποτελέσματα της εμπειρικής έρευνας, η οποία περιλαμβάνει ερωτηματολόγια σε εργαζομένους της ΑΓΕΤ τόσο σε μόνιμους, όσο και σε προσωπικό που παρέχει υπηρεσίες στον εργολάβο. Οι ερωτήσεις αφορούν στην απασχόληση τους, την ασφάλιση τους, την ρήξη των κοινωνικών σχέσεων λόγω της ανισοκατανομής του εισοδήματος μεταξύ μονίμων και εργαζομένων σε εργολάβο, αλλά κυρίως εστιάζουν στις διαφαινόμενες τάσεις στροφής προς τις αγροτικές δραστηριότητες μέσα από την επανάκαμψη στις οικογενειακές γεωργικές εκμεταλλεύσεις. Τέλος παρουσιάζονται τα συμπεράσματα της έρευνας αυτής.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

Ελαστικοποίηση των εργασιακών σχέσεων : το φαινόμενου του προσωπικού εργολαβίας

1.1 Η απασχόληση προσωπικού εργολαβίας, εννοιολογικός προσδιορισμός – νομική θεμελίωση

Οι εξελίξεις στο πεδίο του εργασιακού καθεστώτος, μετά την επιβολή του μνημονίου έχει οδηγήσει σε φαινόμενα ελαστικοποίησης των εργασιακών σχέσεων. Η αγορά εργασίας θεωρείτο «άκαμπτη» πριν ακόμα εκδηλωθεί η κρίση. Τώρα όμως δόθηκε η ευκαιρία με αφορμή αυτό να γίνουν ανατροπές και αλλαγές που βαρύνουν τον κάθε εργαζόμενο. Μια μορφή ελαστικοποίησης είναι η απασχόληση προσωπικού εργολαβικής επιχείρησης, όπου οι εργαζόμενοι γίνονται αντικείμενα εκμετάλλευσης στις μεγάλες επιχειρήσεις

Η ανάπτυξη των εργολαβιών και των υπεργολαβιών στον κλάδο της τσιμεντοβιομηχανίας, εκτός απ' την μείωση των θέσεων εξαρτημένης εργασίας, έχει πολλαπλές δυσμενείς επιπτώσεις για τους εργαζομένους, καθώς μέσω των εργολαβιών οι επιχειρήσεις καταστρατηγούν τα βασικά εργασιακά τους καθήκοντα.

Οι εργολαβικές αναθέσεις συνιστούν μια ευέλικτη μορφή εργατικού δυναμικού, χαμηλού κόστους, και αφορά στο 1/4 των επιχειρήσεων με τάσεις περαιτέρω αύξησης. Σημειώνεται ότι η συγκεκριμένη πρακτική καλύπτει, κατά το ήμισυ των χρηστών, πάγιες ανάγκες των επιχειρήσεων υποκαθιστώντας σημαντικό μέρος απασχόλησης της επιχείρησης που προβαίνει στη σχετική χρήση.[3]

Η πρακτική αυτή, παρουσιάζει ελλείψεις στις παραγράφους του εργατικού δικαίου ενισχύοντας τους όρους ανασφάλειας και κοινωνικής αβεβαιότητας. Μ' αυτόν τον τρόπο αναδεικνύεται η πλευρά της παράνομης απασχόλησης που αφορά στην παραβίαση διατάξεων της εργατικής και ασφαλιστικής νομοθεσίας.[4]

Η απασχόληση στα πλαίσια εργολαβικών επιχειρήσεων συνιστά μια κλασική μορφή ευελιξίας στην απασχόληση, δεδομένου ότι μια επιχείρηση ή ακόμα και ιδιώτης, προτιμά την προκήρυξη μειοδοτικού διαγωνισμού για την ανάθεση του

---

[3] Κουζής Ι., *Απασχόληση και εργασιακές σχέσεις στην Ελλάδα*, ΙΝΕ/ΓΣΕΕ, http://www.eurofound.europa.eu/eiro/2002, (πρόσβαση 20/2/2011).

[4] Γεωργακοπούλου Β. *Ευελιξίες και νέες εργασιακές σχέσεις : απόψεις εργοδοτών και συνδικάτων : η προοπτική του κοινωνικού διαλόγου*, Αθήνα, ΙΝΕ-ΓΣΕΕ, 1996, 103.

έργου σε εργολαβική εταιρία, η οποία παρέχει τις σχετικές υπηρεσίες σε προσωρινή ή μόνιμη βάση, στις εγκαταστάσεις της αναθέτουσας το έργο, αλλά με δικό της προσωπικό, αντί της απευθείας πρόσληψης με κανονική σύμβαση εργασίας (αορίστου χρόνου) ενός συγκεκριμένου αριθμού εργαζομένων. [5] Οι εταιρείες κάνουν όσο το δυνατόν χαμηλότερες προσφορές προκειμένου να αναλάβουν το έργο. Στη συνέχεια συμπιέζουν τους μισθούς σε πολλές περιπτώσεις ακόμα και κάτω από το ήμισυ των προβλεπομένων διογκώνοντας τα κέρδη τους σε βάρος των εργαζομένων, καθώς οι μισθοί που πράγματι καταβάλλονται δεν ξεπερνούν στις περισσότερες περιπτώσεις τα 600 ευρώ.[6]

Υπό αυτήν την έννοια, εργοδότης θεωρείται η εργολαβική επιχείρηση και υπάρχει δανεισμός υπηρεσιών που προσφέρονται από αυτή, και όχι προσωπικός δανεισμός. Η εργολαβική επιχείρηση ασκεί προφανώς και το διευθυντικό δικαίωμα.[7]

Δεν υπάρχει αμφιβολία, ότι μια τέτοια στρατηγική της εταιρείας, είναι οικονομικά, και όχι μόνο, συμφέρουσα αντί της απευθείας πρόσληψης, όπως ίσχυε πριν κάποιες δεκαετίες. Γι' αυτόν τον λόγο και οι όροι απασχόλησης είναι δυσχερείς σε σύγκριση με τους υπάρχοντες νόμους και παραγράφους που ισχύουν στο εργατικό δίκαιο για τον κάθε κλάδο επαγγελματικής δραστηριότητας.

Τέλος είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι η εργοδοτική πλευρά προσπαθεί να συστηματοποιήσει μια τέτοια πολιτική για περαιτέρω συμπίεση του άμεσου και έμμεσου εργασιακού κόστους, μέσα από την πρακτική μεθόδων που δημιουργούν ερωτηματικά για την λειτουργία των κρατικών ελεγκτικών μηχανισμών για τις εργασιακές σχέσεις.

Έτσι λοιπόν, οι συνηθέστερες δραστηριότητες των εργολαβικών εταιριών είναι:

- Ανάληψη υπηρεσιών που παρέχονται από το προσωπικό της εργολαβικής επιχείρησης, το οποίο εκτελεί εντολές της χωρίς την άμεση εποπτεία του έργου -όπως επιχειρήσεις φύλαξης χώρων, καθαρισμού κτλ. από την εργοδότρια εταιρία.
- Εκτέλεση εργασιών που έχουν στενή σχέση με την παραγωγική λειτουργία ή με το έργο της επιχείρησης, η οποία δέχεται τις υπηρεσίες και ασκεί μέρος της συνολικής εποπτείας επί του προσωπικού του εργολάβου, όπως συντήρηση εγκαταστάσεων (περίπτωση ΑΓΕΤ).

---

[5] Κουζης Ι. *Πότε έχουμε ενοικίαση και πότε εργολαβία*. http://syriza-vyrona.pblogs.gr/enoikiash-ergazomenwn, (πρόσβαση 5/7/2011).

[6] Κουζής Ι., *Οι εργασιακές σχέσεις στον Κλάδο του καθαρισμού, αποτελέσματα εμπειρικής έρευνας*, ΙΝΕ/ ΓΣΕΕ, Αθήνα, 2009, 12.

[7] Κουζής, Ι.. , *Εργασιακές σχέσεις και ευρωπαϊκή ενοποίηση: ευελιξία και απορρύθμιση ή αναβάθμιση της εργασίας*; ΙΝΕ / ΓΣΕΕ, Αθήνα, 2001, 25.

- Ανάληψη εκτέλεσης ενός μέρους ή ενός τμήματος του συνολικού έργου μιας επιχείρησης με προσωρινή ή μόνιμη βάση απασχόληση των εργαζομένων της.
- Για να υπάρχει επιτυχία, αυτή η μορφή απασχόλησης πρέπει να χρησιμοποιείται στην περίπτωση κατά την οποία το δανειζόμενο προσωπικό είναι πιο πιθανό να είναι πιο αποδοτικό κι αποτελεσματικό από το μόνιμο προσωπικό, για παράδειγμα όταν πρέπει να γίνει ένα έργο και το υπάρχον προσωπικό δεν έχει τις απαραίτητες γνώσεις, κατάρτιση, δεξιότητες ή ικανότητες. [8]

1.2 Πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα για τους εργαζομένους και τους επιχειρήσεις

Είναι γνωστό ότι στην απασχόληση προσωπικού εργολαβικής επιχείρησης, δίνεται η δυνατότητα στον εργαζόμενο να αποκτήσει εργασιακή εμπειρία από πολλά και διαφορετικά επαγγελματικά περιβάλλοντα, να αφομοιώσει την κουλτούρα πολλών επιχειρήσεων και να γίνει ο ίδιος περισσότερο ευέλικτος και κοινωνικός, απ' την στιγμή που γίνεται απαραίτητο να έρχεται σε επικοινωνία και να συνεργάζεται με άτομα από πολλούς χώρους με διαφορετικές και ποικίλες δραστηριότητες. Όλα τα προαναφερθέντα τον καθιστούν περισσότερο καταρτισμένο, πράγμα που μπορεί να αξιοποιηθεί στη μελλοντική επαγγελματική του πορεία.

Από την άλλη πλευρά, ο «δανεισμός» αυτός εγκυμονεί κινδύνους για τον εργαζόμενο που αφορούν στην άνιση μεταχείρισή του σε σύγκριση με τους μόνιμους συναδέλφους του, στον εργοδότη στον οποίο παραχωρείται. Σε αρκετές περιπτώσεις σημειώνονται παραβιάσεις των νόμιμων αποδοχών, των ωραρίων εργασίας, στο πεδίο της κοινωνικής ασφάλισης, βλαπτικές μεταβολές στους όρους εργασίας, ποικίλες μορφές πιέσεων, εκβιασμών και παρενοχλήσεων όπου βρίσκονται συνεχώς στο επίκεντρο, ακόμα και σε θέματα υγιεινής και ασφάλειας της εργασίας. Είναι επίσης αξιοσημείωτη η ποικιλία μεθόδων που χρησιμοποιούνται για την καταστρατήγηση των εργασιακών δικαιωμάτων τους. [9]

Πιο συγκεκριμένα, όπως προαναφέραμε η πιο διαδεδομένη παραβίαση της εργατικής νομοθεσίας είναι η αμοιβή. Οι μηνιαίες αποδοχές εκτός του ότι μπορεί να είναι στις περισσότερες περιπτώσεις χαμηλότερες του κατώτερου ορίου, επιπλέον

[8] Κουζής, Ι. , Εργασιακές σχέσεις και ευρωπαϊκή ενοποίηση: ευελιξία και απορρυθμίση ή αναβάθμιση της εργασίας;, ΙΝΕ / ΓΣΕΕ, Αθήνα ,2001, 20.

[9] Λεβέντης, Γ., '*Δανεισμός Εργαζομένων*', Επιθεώρηση Εργατικού Δικαίου, Τόμος 60, (Παπαζήσης) 2001, 1119-1126.

είναι δυνατόν και να μην γίνεται συνυπολογισμός παραμέτρων, όπως είναι η οικογενειακή κατάσταση, οι υπερωρίες, οι Κυριακές, αργίες κ.λ.π.[10]

Επίσης, οι βλαπτικές μεταβολές των όρων εργασίας εμφανίζονται με δύο μορφές, είτε στον τόπο παροχής υπηρεσιών, είτε στο ωράριο εργασίας κατά την διάρκεια της ημέρας με αποτέλεσμα να επιδρά στο συνολικό εργάσιμο χρόνο σε ημερήσια ή εβδομαδιαία βάση.

Υπάρχουν δύο τρόποι όμως συναίνεσης της εργατικής πλευράς, είτε με «σιωπηρή» μεταβολή των όρων, που γίνεται χωρίς ην συνεννόηση και την έγκριση του εργαζομένου, είτε με την εξασφάλιση έγγραφης «αποδοχής» των όρων, από τον εργαζόμενο και όχι πάντα με θεμιτό τρόπο.[11]

Υπάρχουν πολλά παραδείγματα που καθιστούν εφικτό τους δυο παραπάνω τρόπους βλαπτικής μεταβολής των όρων, όπως για παράδειγμα η εναλλαγή του χώρου που απασχολείται. Πιο συγκεκριμένα υπάρχουν φαινόμενα που ενώ εργάζονται στο εργοστάσιο του Αλιβερίου, η εργολαβική επιχείρηση να αναλαμβάνει κάποιο έργο στην ΑΓΕΤ της Πάτρας και να υποχρεώνεται ο εργαζόμενος να μετακινείται στην περιοχή αυτή για κάποιους μήνες, χωρίς τη συναίνεσή του.

Επίσης δεν είναι άγνωστο, η ενημέρωση για αλλαγή βάρδιας, ή υπερωρίας την τελευταία στιγμή απ' τον εργολάβο.

Πολύ συχνά προκύπτει ότι εταιρείες, προκειμένου να συμπληρώσουν τον απαραίτητο αριθμό ατόμων, παρουσιάζουν σε διαφορετικές καταστάσεις τους ίδιους εργαζόμενους. Έτσι εμφανίζεται ότι το ίδιο άτομο εργάζεται την ίδια ημέρα και ώρα σε διαφορετικά έργα. Έτσι έχουμε ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα "κλωνοποίησης"[12] του εργαζόμενου. Όταν γίνεται έλεγχος σε ένα έργο, τότε η εταιρεία μαζεύει τους εργαζομένους της από τα άλλα έργα για να δώσουν το παρών. Έτσι το υπάρχον προσωπικό αναγκάζεται να εργάζεται διπλές βάρδιες και υπερωρίες χωρίς να τις πληρώνεται, ενώ οι εταιρίες εργολαβίας εισπράττουν τα χρήματα τα οποία όφειλαν να καταβάλλουν ως αμοιβή των εργαζομένων

Επιπλέον σε ότι αφορά τα θέματα υγιεινής και ασφάλισης στην διεθνή βιβλιογραφία, αναφέρεται, ότι στις ευέλικτες μορφές απασχόλησης επικρατούν

---

[10] Κουζής Ι.,Οι εργασιακές σχέσεις στον κλάδο του καθαρισμού, αποτελέσματα εμπειρικής έρευνας, ΙΝΕ- ΓΣΕΕ, Αθήνα, 2007, 18.
[11] Ο.π. 19.
[12] Κουζής Ι., *Πότε έχουμε ενοικίαση και πότε εργολαβία*, http://syriza-vyrona.pblogs.gr/enoikiash-ergazomenwn-syghrono-doylemporio-se-dhmosies-kai-idiwt.html, (Πρόσβαση στις 18/7/2011).

επιβλαβείς επιπτώσεις στους εργαζομένους και στην αύξηση του επαγγελματικού κινδύνου, που αποσκοπεί έμμεσα στην μείωση του εργασιακού κόστους.

Οι παραβάσεις της εργατικής νομοθεσίας σε θέματα υγιεινής και ασφάλειας συγκεντρώνονται στα εξής:

- Μη χορήγηση των ατομικών μέσων προστασίας (υποδήματα, ενδύματα, γάντια, μάσκες, φόρμες αντιπυρικής προστασίας, ζώνες ασφαλείας κλπ.) απ' τον εργολάβο στους εργαζομένους, καθώς και μη επίβλεψη της χρήσης των ατομικών μέσων προστασίας.
- Μη χρησιμοποίηση υπηρεσιών τεχνικού ασφαλείας και γιατρού.
- Ελλιπής εκπαίδευση και ενημέρωση του προσωπικού για την επικινδυνότητα του επαγγέλματος.
- Απουσία σήμανσης για την επικινδυνότητα του χώρου.
- Έλλειψη αποδυτηρίων και ατομικών ερμαρίων για τους εργαζομένους των εργολαβικών επιχειρήσεων.

Τις πιο έντονες βέβαια παραβιάσεις υφίστανται οι αλλοδαποί εργαζόμενοι, πού είναι πιο ευάλωτοι λόγω της έλλειψης γνώσης της ελληνική γλώσσας, πέφτοντας τις περισσότερες φορές θύματα κάποιων αδίστακτων εργολάβων, απ' την στιγμή που υπογράφουν χαρτιά τα οποία υποθετικά ενημερώνουν για τους όρους εργασίας τους προφορικά, εκμεταλλευόμενοι την αμάθεια τους.

Επιπλέον, πάντα υπάρχει το αίσθημα ανασφάλειας του εργαζόμενου καθώς και η έλλειψη περιθωρίου εξειδίκευσης και απόκτησης εμπειρίας από τη συχνή αλλαγή εργασιακού χώρου, η έλλειψη δεσμών με την επιχείρηση και η δημιουργία εργαζομένων δεύτερης ταχύτητας, το άγχος, τα ψυχολογικά προβλήματα και η ψυχολογική απομόνωση του εργαζομένου, εξαιτίας των συνεχών αλλαγών εργασιακού περιβάλλοντος και της υπαγωγής του σε εργασιακό καθεστώς επιχείρησης στην οποία δεν προσφέρει ουσιαστικά την εργασία του καθώς και η ανάπτυξη αίσθησης εμπορευματοποίησης της ανθρώπινη εργασίας.[13]

Επίσης δυσκολία παρουσιάζεται και στην ένταξη του απασχολούμενου στο συνδικαλιστικό κίνημα, αφού δεν ενσωματώνεται πλήρως στην εσωτερική ζωή καμίας επιχείρησης, και στο ότι το συνδικαλιστικό κίνημα έχει περιορισμένο ρόλο, από τη στιγμή που οι έκτακτοι εργαζόμενοι έχουν μειωμένα εργασιακά και ασφαλιστικά δικαιώματα και βρίσκονται σε ευάλωτη θέση απέναντι στον εργοδότη.

[13] Λεβέντης, Γ., '*Δανεισμός Εργαζομένων*', Επιθεώρηση Εργατικού Δικαίου, Αθήνα, (Τόμος 60), 2001, 1119-1126.

Σε ότι αφορά τα πλεονεκτήματα της επιχειρήσεως, συγκαταλέγονται η πειθαρχία, η συνέπεια και η εντατικοποίηση των ρυθμών εργασίας του δανειζόμενου προσωπικού, καθώς η συμπεριφορά τους υποκινείται κυρίως από το αίσθημα αβεβαιότητας και τη διαρκή προσπάθειά τους να «νομιμοποιήσουν» την ύπαρξή τους στο χώρο εργασίας τους.[14]

Στην περίπτωση της εργολαβικής επιχείρησης, υπάρχει το πλεονέκτημα ότι η δανειζόμενη υπηρεσίες επιχείρηση απαλλάσσεται από την πρόσληψη σταθερού προσωπικού για την κάλυψη των σχετικών αναγκών, και απασχολεί εργολαβική επιχείρηση όταν ανακύψει ένα έργο. Αυτή η τακτική συμβάλλει στην μείωση του κόστους, διότι προσλαμβάνεται κάποιος που να μπορεί να παράσχει έτοιμο και εκπαιδευμένο προσωπικό για μια μικρή χρονική περίοδο[15].

Σε ότι αφορά στα μειονεκτήματα για τον οργανισμό ο κύριος αρνητικός παράγοντας είναι η συνήθης έλλειψη εξειδικευμένων προσόντων και η απουσία προοπτικής απόκτησής τους που οδηγεί στην αναπαραγωγή ανειδίκευτης και φθηνής εργασίας με συνεπακόλουθη επίπτωση στην παραγωγικότητα. Άλλωστε, η επιχείρηση δεν επενδύει εύκολα σε έκτακτο προσωπικό και το στοιχείο αυτό θεωρείται αντίφαση της πολιτικής των επιχειρήσεων, από τη στιγμή που η ανάγκη εξοικονόμησης πόρων από αυτή τη μορφή απασχόλησης δημιουργεί προβλήματα στην παραγωγικότητα και ανταγωνιστικότητά τους.[16]

Άλλες αρνητικές συνέπειες για την επιχείρηση είναι η έλλειψη δεσμών των εργαζομένων με την επιχείρηση και ο περιορισμός του ρόλου τους στο σχεδιασμό, η πιθανή έλλειψη κίνητρου, η διαφορετική κουλτούρα εργασίας από το μόνιμο προσωπικό και το θέμα του σε ποιον αναφέρεται άμεσα ο εργαζόμενος[17].

Σύμφωνα με όλα τα παραπάνω, η νομολογία και η συνταγματική θεμελίωση του συγκεκριμένου νόμου καθώς και η οικονομική κρίση, η αποβιομηχανοποίηση, η ελαστικοποίηση των εργασιακών σχέσεων και η «νομότυπη» εκμετάλλευση των εργασιακών δικαιωμάτων, εξειδικεύονται στην έρευνα που θα διεξαχθεί στο εργοστάσιο του Αλιβερίου την ΑΓΕΤ.

[14] Γεωργακοπούλου Β. και Κουζής Ι., *Ευελιξίες και νέες εργασιακές σχέσεις, απόψεις εργοδοτών και συνδικάτων, η προοπτική του κοινωνικού διαλόγου*, Αθήνα, (ΙΝΕ-ΓΣΕΕ), 1996, σελ. 102.
[15] Ο.π. 103.
[16] Ο.π. 104.
[17] Ο.π. 105.

1.3 Η οικονομική κρίση, η κρίση του βιομηχανικού κόσμου και η απάντηση των εργαζομένων σε τοπικό επίπεδο

Η μείωση της οικοδομικής δραστηριότητας, η οποία δεν προβλέπεται να ανακάμψει τα επόμενα δυο έτη, θέτει σοβαρές προκλήσεις στην ΑΓΕΤ της Lafarge. Η κρίση στην οικοδομή και τα κατασκευαστικά έργα γενικότερα έχει προκαλέσει μεγάλη πτώση της ζήτησης για τσιμέντο με αποτέλεσμα η εταιρεία του ομίλου Lafarge να είναι αναγκασμένη να βρει αλλού χρηματικούς πόρους.

Η οικονομική κρίση σε συνδυασμό με την επιδείνωση της αγοράς ακινήτων έχει δημιουργήσει συνθήκες πιστωτικής ασφυξίας στην αγορά. Έτσι άμεσες στρατηγικές της βιομηχανίας είναι να προβεί:

- Σε πώληση ακινήτων. Είναι εξάλλου χαρακτηριστικό ότι το 2007 είχε βγάλει σε διαγωνισμό τα κεντρικά γραφεία της στη Λυκόβρυση. Πρόκειται για ακίνητο 29.657 τμ με κτήριο γραφείων 11.517 τμ. επί της οδού Σοφ. Βενιζέλου 49 - 51 στη Λυκόβρυση, στο οποίο περιλαμβάνονται ακόμη και βοηθητικές εγκαταστάσεις συνολικής επιφάνειας περί τα 426 τμ .Ή και ακόμα του πιο παλιού εργοστασίου στην Δραπετσώνα διατηρώντας μόνο ένα μικρό κομμάτι κτηρίου για τα καράβια που έρχονται από το εξωτερικό.
- Σε μείωση της παραγωγής του τσιμέντου.
- Στην μείωση αποδοχών των μονίμων εργαζομένων της ΑΓΕΤ.
- Στην πρόωρη συνταξιοδότηση.
- Στις απολύσεις και στις μετατάξεις του μόνιμου εργατικού προσωπικού.
- Και κυρίως στην δημιουργία συμβολαίων με εργολάβους για την κάλυψη αναγκών της επιχειρήσεως με φθηνό εργατικό δυναμικό.

Οι εργαζόμενοι της ΑΓΕΤ βέβαια απ' την πλευρά τους προσπαθούν με διάφορες συνελεύσεις, απεργίες και στάσεις εργασίας να περιφρουρήσουν τα δικαιώματα τους, μαζεύοντας επιπλέον και πλήθος εργαζομένων απ' τους εργολάβους. Τους δίνουν την δυνατότητα να συμμετέχουν στα σωματεία και γενικότερα να συνδικαλίζονται. Στόχος τους είναι η η σθεναρή αντίστασή τους απέναντι στα μέτρα και στις στρατηγικές που έχει επιβάλλει η Lafarge.

Βέβαια οι εργαζόμενοι και των δύο εργασιακών καθεστώτων δεν εμμένουν μόνο στην προάσπιση των κεκτημένων εργασιακών τους δικαιωμάτων όπως προβλέπονται απ' το σύνταγμα, αλλά απαντούν ταυτόχρονα στην οικονομική αυτή δυσπραγία και με άλλες στρατηγικές πιο ευέλικτες προκειμένου να συμπληρώσουν τα διακυβευόμενα εισοδήματά τους.

Το δείγμα του πληθυσμού της παρούσας έρευνας προέρχεται από αγροτικές οικογένειες που έχουν ατομικές εκμεταλλεύσεις γης . Η στρατηγική αυτών των χωριών έχει αναδείξει ότι σε περιόδους κρίσης εντατικοποιούν την αγροτική εκμετάλλευση είτε για λόγους αυτοκατανάλωσης, είτε ενισχύοντας το οικογενειακό εισόδημα μέσα από μικροεμπορευματική παραγωγή. Μπορεί οι λεγόμενοι «Αγετατζήδες» να κατέχουν μια πολύ καλή θέση ή να είναι υψηλόμισθοι, πάντα όμως διατηρούσαν ένα μερίδιο γης, ώστε είτε μετά την συνταξιοδότηση είτε μετά από κάποια οικονομική δυσκολία να μπορούν να το αξιοποιήσουν, παράγοντας γεωργικά προϊόντα για ατομική κατανάλωση ή πώληση.

Μια τέτοια στρατηγική βέβαια εφαρμοζόταν κυρίως από τους εργαζομένους των εργολάβων λόγω της εργασιακής επισφάλειας αλλά και λόγω κυρίως των χαμηλών αποδοχών σε σύγκριση με τους μόνιμους.

Η οικονομική κρίση που υφίσταται πλέον η ΑΓΕΤ έχει πλήξει και τις δύο κατηγορίες εργαζομένων. Γι' αυτόν τον λόγο προσπαθούν να αξιοποιήσουν τους πόρους που έχουν υπό την κατοχή τους και να τους εκμεταλλευτούν, ως έναν ζωτικό πόρο για την διασφάλιση της επιβίωσης των ιδίων και της οικογενείας τους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

Οι δυναμικές του αγροτικού χώρου σε περιόδους οικονομικής κρίσης: τα φαινόμενα πολυδραστηριότητας στον αγροτικό χώρο

2.1 Ορισμός και μορφές πολυδραστηριότητας στον αγροτικό χώρο

Ο όρος «πολυδραστηριότητα» γενικά αναφέρεται στον συνδυασμό δύο ή περισσοτέρων αμειβόμενων δραστηριοτήτων. Στον αγροτικό και γενικότερα στον ύπαιθρο χώρο, ο όρος «πολυδραστηριότητα» καλύπτει ένα ευρύ φάσμα δραστηριοτήτων που δεν συμπεριλαμβάνει αναγκαστικά τη γεωργική δραστηριότητα σαν μια από αυτές. Όταν ειδικότερα γίνεται αναφορά στην «γεωργική πολυδραστηριότητα», ο όρος χρησιμοποιείται για να αποδώσει τον συνδυασμό της γεωργικής απασχόλησης σε συνδυασμό με άλλη/-ες απασχολήσεις που αποφέρουν εισόδημα κατά κύριο λόγο εκτός γεωργίας.

Σε έρευνες που έχουν γίνει στον Ευρωπαϊκό χώρο, το φαινόμενο της πολυδραστηριότητας γενικότερα αλλά και ειδικότερα στον αγροτικό χώρο δεν έχει επαρκώς διερευνηθεί. Ενώ σε αρκετές περιπτώσεις η πολυδραστηριότητα στο αγροτικό νοικοκυριό φαίνεται ότι ενισχύει τη συγκράτηση των παιδιών στον αγροτικό χώρο και στη συνέχιση της γεωργικής δραστηριότητας, σε άλλες περιπτώσεις, η πολυδραστηριότητα μπορεί να λειτουργεί ως δρόμος για την εγκατάλειψη της γεωργίας με την εδραίωση και επικράτηση, τελικά, της δευτερεύουσας εξω-γεωργικής απασχόλησης.

Στην παρούσα εργασία, θα εστιάσουμε στον ορισμό της γεωργικής πολυδραστηριότητας ως ένα γνώριμο και διαδεδομένο φαινόμενο στην Ελληνική ύπαιθρο. Η προσφυγή σε πρόσθετη απασχόληση μπορεί να μην αποτελεί αποκλειστικό γνώρισμα του γεωργικού τομέα, εμφανίζεται όμως εντονότερα σε σ' αυτόν.(Κασιμάτη 1989)

Ένα αγροτικό νοικοκυριό θεωρείται ότι είναι πολυδραστήριο ή ότι ασκεί γεωργία μερικής απασχόλησης όταν ένα ή περισσότερα μέλη του ασχολούνται μόνο ή επιπρόσθετα σε αμειβόμενη εργασία εκτός της γεωργικής εκμετάλλευσης. Ένα άτομο θεωρείται πολυδραστήριο ή ότι απασχολείται μερικώς με τη γεωργία όταν συνδυάζει εκτός από την απασχόληση στην γεωργική εκμετάλλευση, και άλλη απασχόληση από την οποία προκύπτει πρόσθετο εισόδημα. Ο προσδιορισμός και η εννοιολογική

προσέγγιση του φαινόμενου της γεωργικής πολυδραστηριότητας συχνά δημιουργεί σύγχυση μέσα από τη χρησιμοποίηση παρεμφερών όρων. Έτσι, για παράδειγμα προκειμένου να περιγραφούν μορφές γεωργικής πολυδραστηριότητας το φαινόμενο μπορεί να αναφέρεται ως απλά πολυδραστηριότητα (pluriactivity), γεωργία μερικής απασχόλησης ή μερική γεωργική απασχόληση (part-time farming), εξωγεωργική απασχόληση (non-farm employment ή off-farm employment), πολυαπασχόληση (multiple job-holding) κ.λπ. Έτσι ο όρος εξωγεωργική απασχόληση, για παράδειγμα, συνεπάγεται έναν συνδυασμό δραστηριοτήτων, ενώ ο όρος γεωργία μερικής απασχόλησης μπορεί στην καλύτερη περίπτωση να σημαίνει ενδοτομεακή υποαπασχόληση, χωρίς απαραίτητα να είναι πολυδραστηριότητα. Η πολυδραστηριότητα είναι συνήθως διατομεακό φαινόμενο.[18] Δεν αποκλείονται όμως από την μάζα των νοικοκυριών που θεωρούνται πολυδραστήρια και εκείνα στα οποία ένα ή περισσότερα μέλη τους απασχολούνται, με διάφορες εργασιακές σχέσεις, σε άλλες γεωργικές εκμεταλλεύσεις (π.χ. μισθωτοί εργάτες ή ασκούν άλλες δραστηριότητες από τις οποίες προκύπτει εισόδημα, (π.χ. πωλούν γεωργικά προϊόντα στην τοπική αγορά, μεταποιούν γεωργικά προϊόντα μέσα στην εκμετάλλευση) [19]

Οι όροι που εμπεριέχουν τη διάσταση του νοικοκυριού, όπως πολυδραστηριότητα, πολυαπασχόληση και πολυδραστήριο ή πολυαπασχολούμενο νοικοκυριό θεωρούνται πλέον πιο δόκιμοι από τους όρους «μερική απασχόληση στη γεωργία» ή «εξωγεωργική απασχόληση». [20] Επίσης, επειδή ο όρος «δραστηριότητα» συχνά δεν σημαίνει κάποια αμοιβή από την συγκεκριμένη δραστηριότητα πολλοί θεωρούν τον όρο «πολυαπασχόληση» πιο δόκιμο μεταξύ των δύο.

Για να προσδιοριστούν και να ταξινομηθούν οι διάφορες μορφές γεωργικής πολυδραστηριότητας χρησιμοποιούνται τα εξής κριτήρια:

α) ο χρόνος που δαπανάται για εργασία εντός της εκμετάλλευσης και εκτός αυτής,

β) τα μέλη του νοικοκυριού, η πολυδραστηριότητα των οποίων λαμβάνεται υπόψη, και

γ) το εισόδημα που απαιτείται από την εργασία στην εκμετάλλευση και εκτός αυτής. [21]

Το πρώτο κριτήριο εξετάζει αν κάποιο από τα μέλη του αγροτικού νοικοκυριού έχει κάποιο είδος απασχόλησης εκτός της εκμετάλλευσης. Το σημείο που

---

[18] Ζακοπούλου Ε., *Πολυπασχόληση και Γεωργία, προς μια νέα ανίχνευση ενός πολυδιάστατου φαινομένου*, Αθήνα, (Πλέθρον), 1999, 121.

[19] Γιδαράκου Ι., *Η ελληνική Αγροτική Κοινωνία στο τέλος του Εικοστού Αιώνα,* (Πλεθρον), 1999, 191.

[20] Ζιώγα Ν. & Μωυσίδης Α, *Περιαστικός Αγροτικός Χώρος: Λειτουργίες, Μεταμορφώσεις,* Αθήνα, (Αγροτικές Μελέτες), 1996, 101.

[21] Δαμιανός Δ., Κασίμης Χ., Μωυσίδης Α., Ντεμούσης Μ., *Η πολυαπασχόληση στον αγροτικό τομέα και η αναπτυξιακή πολιτική στην Ελλάδα*, Αθήνα, (Ίδρυμα Μεσογειακών Μελετών), 1994, 195.

λαμβάνεται σοβαρά υπόψη είναι ο βαθμός συμμετοχής στη διαμόρφωση του συνολικού ετήσιου χρόνου εργασίας τους τόσο του χρόνου που αφιερώνεται στην αγροτική δραστηριότητα όσο και εκείνου που δαπανάται σε απασχόληση εκτός της εκμετάλλευσης.

Στο δεύτερο κριτήριο όπου αναφέρεται η πολυδραστηριότητα στο επίπεδο του συνόλου των μελών του νοικοκυριού δεν έχει μελετηθεί σε τέτοιο βαθμό ώστε να υπάρχει κάποια έρευνα στην διεθνή βιβλιογραφία. Γι' αυτό τον λόγο οι περισσότερες έρευνες της πολυδραστηριότητας επικεντρώνονται στη μελέτη του αγροτικού νοικοκυριού, ή του αρχηγού της εκμετάλλευσης και της γυναίκας του. Ως προς το ατομικό επίπεδο, στη διεθνή βιβλιογραφία παρουσιάζονται τρεις διαβαθμίσεις στη διάκριση της πολυδραστηριότητας: [22]

α) όταν η ατομική απασχόληση του αρχηγού του νοικοκυριού εκτός εκμετάλλευσης απορροφά πάνω από το 50% του διαθέσιμου εργάσιμου χρόνου,

β) όταν η ατομική απασχόληση εκτός εκμετάλλευσης απορροφά πάνω από 30 ημέρες ετησίως, και

γ) όταν ο αρχηγός της εκμετάλλευσης έχει άλλη απασχόληση εκτός της εκμετάλλευσής του, αδιάφορα από την έκτασή της (CEC, 1986).

Το τρίτο σημαντικό κριτήριο για τον προσδιορισμό και την ταξινόμηση της πολυδραστηριότητας επισημάνει το ποσοστό του εισοδήματος του νοικοκυριού που αποκτάται, σε σύγκριση με το συνολικό, από άλλη απασχόληση που δεν είναι αγροτική δραστηριότητα. [23]

[22] Δαμιανός Δ., Κασίμης Χ., Μωυσίδης Α., Ντεμούσης Μ., *Η πολυαπασχόληση στον αγροτικό τομέα και η αναπτυξιακή πολιτική στην Ελλάδα*, Αθήνα, (Ίδρυμα Μεσογειακών Μελετών), 1994, 195.
[23] Ο. π. 196.

2.2 Κοινωνικό-οικονομική σημασία της πολυδραστηριότητας στον ύπαιθρο χώρο

Η πολυδραστηριότητα μπορεί να απαντάται τόσο σε περιοχές όπου η γεωργία εξακολουθεί να κατέχει σημαντική θέση, όσο και σε περιοχές όπου η ανάπτυξη νέων οικονομικών δραστηριοτήτων στον αγροτικό χώρο επιτρέπει την επιβίωση των γεωργών με την άσκηση δεύτερου επαγγέλματος.

Η πολυδραστηριότητα σε ένα αγροτικό νοικοκυριό εμφανίζεται όταν πλέον μέσα απ' την αγροτική εκμετάλλευση δεν μπορεί να προκύψει ένα ικανοποιητικό επίπεδο εισοδήματος και αυτοκατανάλωσης. Γι' αυτό τον λόγο επιβάλλεται απ' τα μέλη της οικογενείας να αναζητήσουν πόρους έξω απ' αυτήν (αγροτική γη) για την απόκτηση οικονομικού οφέλους.[24]

Κατά την διαδικασία της προσαρμογής, παράγοντες που διαμορφώνονται μέσα στο γεωργικό χώρο δρουν ως ωθητικοί προς αναζήτηση εξω-γεωργικής απασχόλησης (push factors), ενώ από την άλλη παράγοντες του εξωγεωργικού χώρου δρουν ως ελκτικοί (pull factors) για την αναζήτηση πρόσθετης απασχόλησης εκτός γεωργικής εκμετάλλευσης (κατασκευαστικός τομέας, εργοστάσια τροφίμου, εμπόριο, τουρισμός και υπηρεσίες).[25]

Στις μέρες μας, η γεωργία μερικής απασχόλησης αποτελεί πόλος έλξης για το εργατικό δυναμικό που απασχολείται σε αστικούς τομείς της οικονομίας, είτε στις πόλεις, είτε στα χωριά λόγω της αυξανόμενης ανεργίας, με αποτέλεσμα την αυξανόμενη επιρροή της προς αυτούς, για την ικανοποίηση των οικονομικών τους προσδοκιών, την εξασφάλιση της βιωσιμότητας των μικρών οικογενειακών εκμεταλλεύσεων τους και τη συμπλήρωση του οικογενειακού τους εισοδήματος.

Σύμφωνα με τον Fuller οι ανεπτυγμένες κοινωνίες χαρακτηρίζονται από τον δυισμό των αγροτικών δομών. Υπάρχουν δηλαδή οι κοινωνίες που έχουν μικρές εκμεταλλεύσεις και αυτές που έχουν μεγάλες, όπου όμως η γεωργία δεν παρέχει ικανοποιητικά εισοδήματα. Στις πρώτες η πολυδραστηριότητα έχει τον ρόλο της επιβίωσης. Στις δεύτερες συνδέεται με την επιδίωξη επαγγελματικών φιλοδοξιών και κοινωνικής ανέλιξης ειδικά για τις γυναίκες.

---

[24] Γιδαράκου Ι., *Η ελληνική Αγροτική Κοινωνία στο τέλος του Εικοστού Αιώνα,* (Πλεθρον), 1999, 201

[25] Γρίλιας Κ., *Η πολυδραστηριότητα στον αγροτικό χώρο. Η μελέτη και εξέλιξη του φαινομένου στην Ελλάδα., 14* http://library.panteion.gr:8080/dspace/bitstream/123456789/766/1/grilias.pd. (Πρόσβαση στις 16/6/2011).

Βέβαια, υπάρχουν και περιπτώσεις όπου το οικονομικό όφελος δεν είναι ο κύριος στόχος προσφυγής στη γεωργία μερικής απασχόλησης, αλλά μπορεί να αποτελεί επιλογή τρόπου ζωής (way of life) συνδυάζοντας το αγαθό της ζωής στη φύση με την ικανοποίηση της προσωπικής ελευθερίας (hobby farming) ή απλά την χαρά τού να παράγεις τα προϊόντα για την αυτοκατανάλωση του νοικοκυριού.

Θα μπορούσαμε να διακρίνουμε την οικονομικοκοινωνική σημασία της πολυδραστηριότητας στα εξής σημεία: [26]

1. Παρέχει ευελιξία στις περιπτώσεις που οι δυνατότητες απασχόλησης στην εκμετάλλευση είναι περιορισμένες αλλά και το αντίθετο. Συμβάλλει δηλαδή στη διατήρηση και στην πρόληψη της περιθωριοποίησης των μικρών γεωργικών εκμεταλλεύσεων και από αυτή την άποψη έχει να παίξει σημαντικό ρόλο ως στρατηγική επιβίωσης των εκμεταλλεύσεων αυτών. Τα αγροτικά νοικοκυριά σε περιπτώσεις οικονομικής δυσπραγίας καταφεύγουν σε στρατηγικές εντατικοποίησης της καλλιεργήσιμης γης προκείμενου να αυτοκαταναλώσουν ή να πουλήσουν προϊόντα στις τοπικές αγορές.
2. Συμβάλλει στη διατήρηση ενός αποδεκτού επιπέδου πληθυσμού στην περιοχή αυτή εφόσον δίνει τη δυνατότητα απόκτησης ενός συγκρίσιμου οικογενειακού εισοδήματος με εκείνο των αστικών εισοδημάτων. Η βιομηχανική αποκέντρωση και η περιφερειακή ανάπτυξη συνδέονται στενά με την part-time γεωργία. Οι αγροτικές οικογένειες, λειτουργούν ως μαγνήτης στην προσέλκυση βιομηχανιών σε μη μητροπολιτικές περιοχές. [27]
3. Η μείωση του ρυθμού εξαφάνισης των μικρών εκμεταλλεύσεων ή και η αντιστροφή της τάσης θεωρείται ότι συνδέεται στενά με το ύψος του εισοδήματος των αγροτικών νοικοκυριών που αποκομίζεται από μη γεωργικές πηγές. (Buttel)

2.3 Μορφές πολυδραστηριότητας στην Ελληνική ύπαιθρο

Η πολυδραστηριότητα του αγροτικού χώρου παρουσιάζεται με τρεις μορφές ανάλογα με την στάση των αγροτικών κοινωνιών στις νέες απαιτήσεις και προκλήσεις της κεφαλαιοκρατικής αγοράς που εισβάλλει στην ύπαιθρο.

Μία πρώτη κατηγορία της πολυδραστηριότητας της υπαίθρου είναι η διατήρηση και ενίσχυση των παραδοσιακών μηχανισμών με την συνοδεία μιας σχετικής

[26]Γρίλιας Κ., *Η πολυδραστηριότητα στον αγροτικό χώρο. Η μελέτη και εξέλιξη του φαινομένου στην Ελλάδα., 15,* http://library.panteion.gr:8080/dspace/bitstream/123456789/766/1/grilias.pd. (Πρόσβαση στις 16/6/2011).
[27] Ο.π. 16.

δημογραφικής δραστηριότητας, δηλαδή υπάρχουν αγροτικές κοινωνίες που επιθυμούν και να εκσυγχρονιστούν, αλλά και διατηρούν την οικιακή η παράλληλη οικονομία. Στις περιπτώσεις αυτές παρατηρείται συνήθως μια συντήρηση ή επέκταση των παραδοσιακών μορφών πολυδραστηριότητας, στο μέτρο που η γεωργοκτηνοτροφία παραμένει «τρόπος ζωής» και δεν γίνεται «παραγωγικός κλάδος». (Δαμιανός 1986)

Επίσης, ο βαθμιαίος μαρασμός της αγροτικής κοινότητας εξαιτίας της αγροτικής εξόδου αποτελεί μια δεύτερη μορφή πολυδραστηριότητας. Η υπερβολική γήρανση του πληθυσμού, η απουσία παραγωγικών δραστηριοτήτων και η διατήρηση ενός ελάχιστου ορίου κοινωνικής βιωσιμότητας είναι χαρακτηριστικά αυτών των κοινωνιών. Πρόκειται δηλαδή για αγροτικές κοινότητες που κατοικούνται κυρίως από συνταξιούχους οι οποίοι καλλιεργούν ίσως κάποιο περιβόλι για αυτοκαταναλωτικούς σκοπούς. Εδώ, η πολυδραστηριότητα παίρνει κυρίως εισοδηματική μορφή.

Τέλος υπάρχει και η μορφή πολυδραστηριότητας, όπου η αγροτική κοινότητα εντάσσεται στις κυρίαρχες παραγωγικές σχέσεις με την άμεση πρόσβαση της στην αγορά, την σχετικά «ομαλή» προσαρμογή των εσωτερικών δομών της, την εξέλιξη της γεωργικής απασχόλησης σε ένα πιο συγκροτημένο επάγγελμα, και σε τελευταία ανάλυση, με την εξαφάνιση της τοπικής αγροτικής συλλογικότητας και τη αντικατάστασή της από ένα άθροισμα μικροεπιχειρηματιών. Η ενσωμάτωση αυτή δεν είναι βέβαια ποτέ πλήρης, ακολουθεί μια κλιμάκωση κάτω από την επίδραση ποικίλων παραγόντων. Στην κατηγορία αυτή εντάσσονται ποικίλες μορφές πολυδραστηριότητας, οι οποίες προσανατολίζονται προς τον δευτερογενή (βιομηχανία) ή τον τριτογενή τομέα (υπάλληλοι γραφείου), η κυρίαρχη ωστόσο τάση φαίνεται να είναι η προοδευτική εξαφάνιση της ατομικής πολυδραστηριότητας με παράλληλη ενδυνάμωση της οικογενειακής: ένα μέλος του αγροτικού νοικοκυριού, ή δυο, σε πλήρη και εξειδικευμένη απασχόληση στη γεωργική εκμετάλλευση, τα υπόλοιπα σε αποκλειστικά εξωγεωργικές εργασίες (Δαμιανός 1986).[28]

Σήμερα βέβαια η πολυδραστηριότητα στην Ελλάδα διαφοροποιείται. Δεν αποτελεί μόνο ένα τυπικό φαινόμενο «γεωργικής πολυδραστηριότητας» με την έννοια ότι ο αγρότης ή/και τα μέλη της οικογένειας του απασχολούνται σε δευτερογενείς τομείς της αγοράς εργασίας. Μπορεί να αφορά νοικοκυριά στην ύπαιθρο ή/και στην πόλη

[28] Γρίλιας Κ., *Η πολυδραστηριότητα στον αγροτικό χώρο. Η μελέτη και εξέλιξη του φαινομένου στην Ελλάδα., 19* http://library.panteion.gr:8080/dspace/bitstream/123456789/766/1/grilias.pd. (Πρόσβαση στις 16/6/2011).

που ενώ απασχολούνται σε αστικούς τομείς της οικονομίας, απασχολούνται ενεργά και στην γεωργία διατηρώντας την οικογενειακή εκμετάλλευση για να συμπληρώσουν το εισόδημα τους. Παρατηρούνται δηλαδή τάσεις προσφυγής στην γεωργία για την προσκόμιση συμπληρωματικού εισοδήματος.

Πιο συγκεκριμένα στην ευρύτερη περιοχή του Αλιβερίου δεν θα λέγαμε ότι αναφερόμαστε σε τυπικά αγροτικά νοικοκυριά, δεδομένου ότι ο αρχηγός του νοικοκυριού δουλεύει και αποκτά το κύριο εισόδημα από την ΑΓΕΤ. Πρόκειται επομένως για φαινόμενα «πολυδραστηριότητας στον αγροτικό χώρο», όπου αντίστροφα από την ανάλυση που έγινε στη βάση του «τυπικού μοντέλου» γεωργικής πολυδραστηριότητας (ο απασχολούμενος στην γεωργία προσφεύγει σε εξωγεωργικές δραστηριότητες για να συμπληρώσει το εισόδημα του), εδώ διερευνούμε το φαινόμενο όπου εργαζόμενοι στον βιομηχανικό τομέα προσφεύγουν στον πρωτογενή τομέα (επανενεργοποίηση/ εντατικοποίηση της παραγωγής της οικογενειακές εκμετάλλευσης) για να στηρίζουν τα εισοδήματα τους, που μειώνονται λόγω κρίσης, μέσω της αυτοκατανάλωσης και εμπορευματοποίησης μικρού πλεονάσματος στην τοπική αγορά. Το ερώτημα που γεννάται είναι κατά πόσο αυτή η τάση αποτελεί προθάλαμο για μια πιο συστηματική απασχόληση της νέας γενιάς στη γεωργία.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

Μελέτη περίπτωσης της τσιμεντοβιομηχανίας ΑΓΕΤ του Αλιβερίου. Παρουσίαση των αποτελεσμάτων της έρευνας.

3.1 Το πλαίσιο της επιτόπιας έρευνας

3.1.1 Η οικονομική δραστηριότητα του Αλιβερίου

Το Αλιβέρι είναι μία σύγχρονη κωμόπολη, η οποία παρουσιάζει σημαντική οικονομική και εμπορική δραστηριότητα. Βρίσκεται 52 χλμ νοτιοανατολικά από την έδρα του Νομού, Χαλκίδα. Είναι χτισμένη αμφιθεατρικά πάνω σε λόφους και βρίσκεται σε απόσταση 2 χλμ από τις ακτές του Ευβοϊκού Κόλπου.[29]

Η οικονομία του είναι κυρίως βιομηχανική αλλά και αγροτική. Εκτός της γεωργικής παραγωγής, έσοδα προσφέρουν επίσης η κτηνοτροφία και κυρίως η πτηνοτροφία. Εντατική είναι η εκμετάλλευση των δασών και η αλιεία.

Το Αλιβέρι αποτελεί το οικονομικό κέντρο της ευρύτερης περιοχής. Οι δραστηριότητες, στις οποίες στηρίζεται η τοπική οικονομία πιο αναλυτικά είναι οι παρακάτω:

Βιομηχανία - Βιοτεχνία: Στην περιοχή του Αλιβερίου λειτουργεί ατμοηλεκτρική μονάδα παραγωγής ρεύματος της ΔΕΗ καθώς και η νεότερη μονάδα παραγωγής της τσιμεντοβιομηχανίας ΑΓΕΤ-Ηρακλής. Παράλληλα, αλλά και σε κάποιες περιπτώσεις και επικουρικά προς τις παραπάνω βιομηχανίες, στην περιοχή δραστηριοποιείται σημαντικός αριθμός βιοτεχνιών και μικρότερης κλίμακας βιομηχανικών εγκαταστάσεων.

Γεωργία - Κτηνοτροφία: Στην περιοχή καλλιεργούνται κυρίως*:*

_ δημητριακά *(1.500 στρέμματα)*

_ αμπέλια *(13.680 στρέμματα)*

_ ελιές *(85.000 στρέμματα)*

_ όσπρια *(1.000 στρέμματα)*

_ οπωροφόρα δέντρα *(2.700)*

[29]Βικπαιδεία, *Αλιβέρι – Οικονομία,* http://el.wikipedia.org/wiki/ (Πρόσβαση στις 15/6/2011).

Κτηνοτροφία: Παράλληλα σημαντικά αναπτυγμένη είναι και η κτηνοτροφία, ιδιαίτερα της αιγοπροβατοτροφίας. Όσον αφορά το παραθαλάσσιο κομμάτι του νομού, χαρακτηρίζεται ακόμη και σήμερα ως ένας από τους σημαντικότερους και από πλευράς ποιότητας, καλύτερους αλιευτικούς χώρους της Ελλάδος.

Αλιεία: Στον Ευβοϊκό κόλπο αλιεύονται μεγάλες ποσότητες σαρδέλας και μεταναστευτικών ψαριών *(παλαμίδα, τόνος κ.ά.)*.

Εξόρυξη: Κατά το παρελθόν στην ευρύτερη περιοχή Αλιβερίου και των γύρω χωριών του λάμβανε χώρα έντονη μεταλλευτική δραστηριότητα. Η ύπαρξη των λιγνιτικών αποθεμάτων ήταν γνωστή από την αρχαιότητα, αλλά η ουσιαστική εκμετάλλευσή τους άρχισε κατά τη δεύτερη δεκαετία του 20ου αιώνα και συνεχίστηκε μέχρι τη δεκαετία του 50, με το πρώτο λιγνιτωρυχείο στον Άγιο Λουκά. Η εξόρυξη με υπόγεια έργα στο Αλιβέρι άρχισε το 1950 και συγκεκριμένα, η πρώτη αξιόλογη προσπάθεια στην Ελλάδα για την εκμετάλλευση λιγνιτικών κοιτασμάτων ξεκίνησε το 1897. Τότε υπήρξε το πρώτο οργανωμένο, πάνω σε σύγχρονες βάσεις, λιγνιτωρυχείο στην Ελλάδα, το οποίο έγινε στα πλαίσια της ανασυγκρότησης της χώρας και σε συνεργασία της ελληνικής κυβέρνησης και της υπηρεσίας οικονομικής συνεργασίας των ΗΠΑ, από την αμερικανική εταιρεία Ebasco Services Inc. Το 1953 τέθηκαν σε λειτουργία στο Αλιβέρι οι δύο πρώτες λιγνιτικές μονάδες ηλεκτροπαραγωγής στην Ελλάδα , εγκατεστημένης ισχύος 40 MW η καθεμιά.

Όλο αυτό το σύστημα διατηρήθηκε με μικρές διακοπές λόγω έκτακτων συνθηκών έως τις αρχές της δεκαετίας του 1980, οπότε το λιγνιτωρυχείο του Αλιβερίου έπαψε να λειτουργεί οριστικά λόγω εξάντλησης των αποθεμάτων. Τα τελευταία χρόνια η μεταλλευτική δραστηριότητα περιορίζεται στην εξόρυξη ασβεστόλιθου για την τοπική βιομηχανία τσιμέντου, καθώς και στην εξόρυξη του μαύρου και γκρι (ασβεστόλιθου).

Η σημασία του λιγνιτωρυχείου και της βιομηχανίας της ΑΓΕΤ διαφαίνεται στο γεγονός ότι απασχολούσαν τη συντριπτική πλειονότητα των κατοίκων της περιοχής, συμβάλλοντας στην οικονομική της ανάπτυξη, αλλά και στην μείωση της μετανάστευσης (εσωτερικής και εξωτερικής) λόγω της ύπαρξης εργασίας. Η λειτουργία τους χαρακτηρίζει τη ζωή της τοπικής κοινωνίας, διαμορφώνοντας καινούρια επαγγέλματα, που η εξέλιξή τους στο χρόνο επηρέασε τους ανθρώπους των δύο χωριών Αγ. Ιωάννη και Αγ. Λουκά, στο σύνολο των δραστηριοτήτων τους (οικονομική ανάπτυξη, ανάπτυξη κοινωνικής ταξικής συνείδησης, εργατικοί αγώνες, πολιτισμικό στοιχείο αναφοράς της τοπικής κοινωνίας). Το τίμημα αυτής της

εργασίας όμως ήταν βαρύ, τόσο για τις πολύ δύσκολες συνθήκες δουλειάς, όσο και για την επικινδυνότητά της, και καταγράφηκε πολλές φορές στους τραυματισμούς και στα θανατηφόρα ατυχήματα των εργαζομένων των ορυχείων.

Η περιβαλλοντική σημασία των δυο αυτών κολοσσών είχε αρνητικές επιπτώσεις στην γεωργία. Μεγάλες εκτάσεις καλλιεργήσιμης αρδευόμενης γης απαλλοτριώθηκαν αναγκαστικά για τις ανάγκες της επιφανειακής εξόρυξης στη θέση Πλάκες, παράπλευρα του λιγνιτωρυχείου, ενώ το πέρας της επιφανειακής εκσκαφής άφησε αλλοιωμένο το τοπίο, αναδεικνύοντας και την περιβαλλοντική διάσταση του προβλήματος.[30]

Τα δεδομένα βέβαια άλλαξαν τα τελευταία χρόνια λόγω της κρίσης της τσιμεντοβιομηχανίας και γενικότερα της υπάρχουσας οικονομικής κρίσης που έχει εντείνει το πρόβλημα, υπάρχει φόβος αφανισμού αυτών των επαγγελμάτων αναγκάζοντας κάποια άτομα είτε να μεταναστεύσουν εσωτερικά ή εξωτερικά, είτε επικουρικά να προσφύγουν στις καλλιεργούμενες εκτάσεις που είχαν παρατήσει, λόγω της απασχόλησης τους σε αστικές κυρίως δραστηριότητες τις βιομηχανοποιημένης κωμόπολης.

Άλλο ένα σημαντικό γεγονός που έπληξε την γεωργία είναι η μεγάλη πυρκαγιά τον Αύγουστο του 2007. Σύμφωνα με την μελέτη εκτίμησης των ζημιών-καταστροφών των πυρκαγιών στον πρωτογενή τομέα και τα στοιχεία που έχουμε από τον Οργανισμό Ελληνικών Γεωργικών Ασφαλίσεων (Ε.Λ.Γ.Α), πάνω από το *95%* των καταστροφών στα διάφορα είδη των καλλιεργούμενων εκτάσεων (ελαιώνες, αμπελώνες κλπ.) αλλά και του ζωικού κεφαλαίου *(*αιγοπρόβατα*,* μελίσσια κλπ.) συγκεντρώνεται στο Δ.Δ. Κύμης-Αλιβερίου. Για τον λόγο αυτό*:*[31]

- Οι δηλώσεις των πυρόπληκτων αγροτών ξεπερνούν τις 8.550 αιτήσεις *(για καταστροφή αγροτικών καλλιεργειών)* είτε
- η καταγεγραμμένη καλλιεργούμενη έκταση που καταστράφηκε ξεπερνά τα 42.000 στρέμματα*, είτε*
- ο αριθμός των ζώων που κάηκαν είναι μεγαλύτερος από 566 (αιγοπρόβατα κυρίως), είτε καταγράφονται ζημιές σε μελίσσια.

Από το σύνολο των στρεμμάτων που κάηκαν και αφορούσαν τη φυτική παραγωγή, η καλλιέργεια της ελιάς έχει υποστεί τη μεγαλύτερη σε έκταση καταστροφή με

[30] *Λιγνίτης, Φως, Λιγνιτωρυχείο Αλιβερίου*, http://dim-ag-ioann.eyv.sch.gr/lignitis%20fos.htm, (πρόσβαση στις 10/6/2011).
[31] Οργανισμός Ελληνικών Γεωργικών Ασφαλίσεων (ΕΛΓΑ).www.elga.gr.

30.000 (από τα 65.000 που ήταν καταγεγραμμένα πριν την πυρκαγιά) στρέμματα περίπου.

Σήμερα η αγροτική δραστηριότητα του Αλιβερίου αρχίζει να αναδομείται με παρεμβάσεις και προσπάθειες βελτίωσης των καλλιεργειών που εφαρμόζονται με σκοπό την αντιμετώπιση συγκεκριμένων ζημιών, προκειμένου να είναι δυνατή η βιώσιμη ανάκτηση του φυτικού και ζωικού κεφαλαίου που καταστράφηκε με τις πυρκαγιές. Οι επεμβάσεις αυτές στηρίζονται στην προσπάθεια ανάπτυξης της βιολογικής γεωργίας, ώστε να ενταχθεί στις καλλιεργητικές πρακτικές των παλαιότερων αγροτικών νοικοκυριών που συνεχίζουν να είναι ακόμα ενεργά στο χωράφι ή στην παρότρυνση κάποιων ατόμων να εισαγάγουν νέες μεθόδους καλλιέργειας γης.

Έτσι λοιπόν, με αφορμή την οικονομική κρίση, η οποία καθιστά δύσκολη την αντιμετώπιση των οικονομικών προβλημάτων στα νοικοκυριά, αλλά και ταυτόχρονα η επιθυμία εντατικοποίησης της οικογενειακής αγροτικής εκμετάλλευσης από τους εργαζομένους της ΑΓΕΤ και της ΔΕΗ, αποδεικνύουν και επιβεβαιώνουν τις αρχικές υποθέσεις εργασίας.

Πιο συγκεκριμένα, είναι γνωστό και από τις μαρτυρίες των κατοίκων της περιοχής, πως στρατηγική των περισσοτέρων νοικοκυριών ήταν να διατηρούν και να αξιοποιούν τις αγροτικές εκτάσεις που είχαν υπό την κατοχή τους, χρησιμοποιώντας αλλοδαπούς εργάτες για την παραγωγή οπωροκηπευτικών προϊόντων και τη συγκομιδή του ελαιόκαρπου, ή απασχολώντας τα «συμβοηθούντα μέλη» της οικογένειας (γυναίκα, παιδιά, συνταξιούχοι παππούδες και γιαγιάδες). Παράλληλα, βέβαια, οι άντρες των οικογενειών αυτών μπορούν να εργάζονται στην μισθωτή τους εργασία είτε είναι ως μόνιμοι στην ΑΓΕΤ, είτε ως εργαζόμενοι σε εργολάβο μέσα στην ΑΓΕΤ ή την ΔΕΗ, ή τέλος ως ελεύθεροι επαγγελματίες.

Αυτή η στρατηγική των αγροτικών νοικοκυριών αποδεικνύει πως τα κίνητρα τους είναι κυρίως η αυτοκατανάλωση και μικρότερο βαθμό η άμεση ενίσχυση του οικογενειακού τους εισοδήματος.

Στην σημερινή όμως κατάσταση λόγω της οικονομικής επισφάλειας που έχει προκαλέσει η οικονομική κρίση και η δυσλειτουργία της τοπικής και εθνικής αγοράς, τα αγροτικά νοικοκυριά, στοχεύουν όχι πλέον μόνο στην αυτοκατανάλωση αλλά και στην απόκτηση κάποιου πρόσθετου εισοδήματος. Όταν το 2007 κάηκαν οι περιουσίες τους λόγω της μεγάλης πυρκαγιάς που ξέσπασε, λίγοι ήταν αυτοί που προσπάθησαν να τις αναδομήσουν, κάποιοι απλά πήραν την αποζημίωση και λίγοι κοίταξαν να

καλλιεργήσουν ξανά. Από το 2009 και μετά που το οικονομικό κλίμα ανετράπη, προσφεύγουν στους συνεταιρισμούς για επανένταξη τους στον αγροτικό κλάδο. Επομένως, εντείνουν την γεωργική εκμετάλλευση, με την συμμετοχή των μελών της οικογένειας, αγοράζουν καινούρια μηχανήματα και χωράφια, ενημερώνονται για τους νέους τρόπους καλλιέργειας γης και για την βιοκαλλιέργεια που προωθεί η ΚΑΠ ενώ ασχολούνται και οι ίδιοι προκειμένου να έχουν μια εναλλακτική λύση σε περίπτωση περαιτέρω οικονομικής δυσπραγίας επέλθει η τοπική αγορά.

3.1.2 Ιστορική εξέλιξη της ΑΓΕΤ, το εργασιακό καθεστώς και η προστατευτική νομοθεσία για τους εργαζομένους της

Ιδρυτής αυτής της ισχυρής τσιμεντοβιομηχανίας είναι ο Χατζηκυριάκος ο οποίος το 1911 μαζί με τους επιχειρηματίες Ζαμάνο και Δ. Ζαβογιάννη μετέτρεψαν την εμπορική εταιρεία που είχαν με αυτή την επωνυμία σε Ανώνυμη Γενική Εταιρεία Τσιμέντου (ΑΓΕΤ) «Ηρακλής». Το αρχικό μετοχικό κεφάλαιό της ήταν 2.000.000 δρχ. Το εργοστάσιό της στη Δραπετσώνα του Πειραιά, που άρχισε να λειτουργεί από το 1913, «εξ αιτίας της κακής οργανώσεώς του δεν ήταν δυνατόν να ευδοκιμήσει. Παρήγαγε μόνο 388 τόνους.

Η άνοδος της ΑΓΕΤ γίνεται εντυπωσιακή το 1931, η παραγωγή των δύο εργοστασίων φθάνει τους 86.664 τόνους, δηλαδή καταλαμβάνει το μισό της ελληνικής παραγωγής τσιμέντου και βρίσκεται πλέον στην πρώτη θέση του κλάδου

Το διάστημα της Κατοχής η ΑΓΕΤ ακολούθησε τη μοίρα του συνόλου της χειμαζόμενης ελληνικής βιομηχανίας. Τα κεφάλαια του Σχεδίου Μάρσαλ αποδεικνύονται σωτήρια για την ΑΓΕΤ, η οποία στις αρχές της δεκαετίας του 1950 πραγματοποιεί το νέο της άλμα. Μέχρι το 1955 λειτουργούν στη χώρα μας συνολικά έξι εργοστάσια τσιμέντου των οποίων η συνολική ετήσια παραγωγική ικανότητα ανέρχεται σε 1,5 εκατ. Τόνους.[32]

[32] Το Βήμα, Ο χατζηκυριάκειος «Ηρακλής», Ο δημιουργός της ΑΓΕΤ καθιέρωσε το τσιμέντο ως πρώτο οικοδομικό υλικό, (πρόσβαση 15/6/2011).

Η διεθνής οικονομική κρίση, σε συνδυασμό και με διάφορους άλλους παράγοντες, οδηγεί την εταιρεία υπό τον μετοχικό έλεγχο της Εθνικής Τράπεζας (1928).

Ωστόσο η ΑΓΕΤ την ίδια περίοδο (1928-1929) αναδεικνύεται σε πρώτη εξαγωγική τσιμεντοβιομηχανία της Ευρώπης και η παρουσία της γίνεται αισθητή σε πολλές αγορές. Τώρα πλέον όμως δεν πρόκειται για εταιρεία αλλά για όμιλο εταιρειών, αφού μέσω θυγατρικών έχει διευρύνει τη δραστηριότητά της σε αρκετούς άλλους κλάδους. Στις αρχές της δεκαετίας του 1980 ο όμιλος της ΑΓΕΤ, περνάει στα χέρια του Γεωργίου Τσάτσου, ο οποίος δημιουργεί το νέο εργοστάσιο παραγωγής τσιμέντου και τερματικό σταθμό άνθρακα στο Μηλάκι της Εύβοιας.

Στις αρχές της δεκαετίας του 1990 στην ευρωπαϊκή αγορά τσιμέντου γίνονται εντυπωσιακές ανακατατάξεις και έτσι το 70% της ΑΓΕΤ μεταβιβάστηκε στην ιταλική εταιρεία τσιμέντου Calcestruzzi, που σήμερα φέρει την επωνυμία Concretum. Η ίδια εταιρεία απέκτησε και τα υπό χρεοκοπία Τσιμέντα Χαλκίδος. Η ιταλική εταιρεία αφού «συμμάχησε» με τη γαλλική Lafarge ανοίχθηκε σε νέες αγορές και τον Οκτώβριο του 1999 η ιταλική ιδιοκτησία αναζήτησε και πάλι αγοραστή. Ενδιαφέρον εκδηλώθηκε από δύο πλευρές: πρώτον, από τη βρετανική Blue Circle και, δεύτερον, από όμιλο ελλήνων επιχειρηματιών. Η υπόθεση της εξαγοράς δεν έχει κλείσει ακόμη και αρκετά νομικά θέματα παραμένουν ανοιχτά. [33]

Σήμερα η ΑΓΕΤ υπό την εποπτεία του γαλλικού ομίλου Lafarge προσπαθεί να παρέχει ένα ασφαλές περιβάλλον σε όσους εργάζονται στις εγκαταστάσεις της. Γι' αυτό τον λόγο προχωρούν στην εφαρμογή ενός Προτύπου Υ&Α [34]για την «Διαχείριση Ασφάλειας Εργολάβων» για να βελτιωθεί η απόδοση Υ&Α στον τομέα αυτό.

Η ΑΓΕΤ ΗΡΑΚΛΗΣ ακολουθώντας τις οδηγίες και το πρότυπο Υ&Α του γαλλικού ομίλου ξεκίνησε το 2009 τις εργασίες για τη νέα διαδικασία εφαρμογής του Προτύπου και προχώρησε τον Ιούνιο 2010 στην υλοποίησή του στοχεύοντας να:

[33] Το Βήμα, Ο χατζηκυριάκειος «Ηρακλής», Ο δημιουργός της ΑΓΕΤ καθιέρωσε το τσιμέντο ως πρώτο οικοδομικό υλικό, (πρόσβαση 15/6/2011).

[34] Υγεία & Ασφάλεια.

- Εφαρμόσει κριτήρια Υ&Α στην επιλογή εργολάβων με αποτελεσματικό και διαφανή τρόπο
- Δράσει προληπτικά παρακολουθώντας, εντοπίζοντας αδύνατα σημεία και υποστηρίζοντας τους εργολάβους να αναπτύξουν το σύστημα Υ&Α και να
- Υποστηρίξει τους εργολάβους στην εκτίμηση και έλεγχο των κινδύνων, στους οποίους εκτίθενται για τις εργασίες που εκτελούν στις εγκαταστάσεις της.

Έτσι δημιούργησε ένα πρότυπο Υ&Α που θα πρέπει να τηρείται υποχρεωτικά τόσο απ΄την ίδια την ΑΓΕΤ όσο και απ΄τους εργολάβους.

Σκοπός του Πρότυπου αυτού είναι:

- Να εφαρμοστεί αποτελεσματική διοίκηση στα θέματα εργολάβων και υπεργολάβων
- Επιλογή ασφαλών εργολάβων
- Συμφωνία και παρακολούθηση του συστήματος Υ&Α των εργολάβων κατά την εκτέλεση του έργου
- Να διαχειριστεί και να ελέγξει την πιθανή έκθεση σε κίνδυνο κατά την εκτέλεση της εργασίας των εργολάβων και υπεργολάβων του ΗΡΑΚΛΗ
- Ενημέρωση για τους κινδύνους στις εγκαταστάσεις της
- Έλεγχος τήρησης των απαιτήσεων της νομοθεσίας και των κανόνων της Lafarge
- Να δρα προνοητικά με παρακολούθηση και συνεχή βελτίωση της απόδοσης των εργολάβων μας στην Υ&Α
- Ενδυναμώνοντας την καθοδήγηση και την υπευθυνότητά τους στα θέματα Ασφάλειας. [35]

χωρίς αυτό να απαλλάσσει κανέναν εργολάβο ή υπεργολάβο από νομικές ευθύνες, όσον αφορά την υποχρέωσή να εφαρμόζουν πιστά κανόνες και πρακτικές ασφαλούς εργασίας. Οι εργολάβοι είναι υπεύθυνοι να διασφαλίζουν την συμμόρφωση των υπεργολάβων τους με τις απαιτήσεις Υ&Α της Lafarge.[36]

3.2 Μεθοδολογία και υποθέσεις εργασίας

Στην εργασία αυτή διερευνώνται τα φαινόμενα πολυδραστηριότητας στον αγροτικό χώρο του Αλιβερίου. Ειδικότερα, διερευνάται κατά πόσο παρατηρείται τάση επιστροφής στις οικογενειακές γεωργικές εκμεταλλεύσεις, και μάλιστα εντεινόμενη

[35] LaFarge, *Υγεία & Ασφάλεια*, http://www.lafarge.gr/wps/portal/gr/el/6_3_1-Health_and_Safety (Πρόσβαση 15/6/2011).

λόγω της οικονομικής κρίσης και της εργασιακής επισφάλειας στην βιομηχανία της περιοχής. Λαμβάνοντας υπόψη την εκτενή ανάλυση που πραγματοποιήθηκε στο θεωρητικό μέρος της εργασίας αυτής, μπορούν να διατυπωθούν οι ακόλουθες ερευνητικές υποθέσεις.

Βασική υπόθεση εργασίας είναι ότι τα φαινόμενα πολυδραστηριότητας στην αγροτική περιφέρεια του Αλιβερίου εντείνονται τα τελευταία χρόνια εξαιτίας της εντεινόμενης οικονομικής κρίσης, της ελαστικοποίησης των εργασιακών σχέσεων στην τοπική βιομηχανία, που αποτελεί και τον βασικό εργοδότη στην περιοχή, και συνακόλουθα της αυξανόμενης ανεργίας. Ειδικότερα, θα διερευνήσουμε κατά πόσο τα νοικοκυριά των οποίων τα μέλη απασχολούνται κατά κύριο επάγγελμα στην τσιμεντοβιομηχανία της ΑΓΕΤ ενεργοποιούνται περισσότερο συστηματικά στην οικογενειακή γεωργική εκμετάλλευση, προκειμένου να συμπληρώσουν το εισόδημα τους ή τουλάχιστον να εξασφαλίσουν κάποια μικρή γεωργική παραγωγή που θα εξυπηρετεί την αυτοκατανάλωσή τους. Τα φαινόμενα της πολυδραστηριότητας θα εξεταστούν τόσο σε οικογένειες που τα μέλη τους απασχολούνται μέσω εργολάβου στην ΑΓΕΤ, όσο και σε μόνιμους εργαζόμενους της ΑΓΕΤ, οι οποίοι επιστρέφουν στις αγροτικές εργασίες της οικογενειακής αγροτικής εκμετάλλευσης.

Επιμέρους ζητήματα που θα διερευνηθούν εστιάζουν:

- Στο κατά πόσο τα κοινωνικό-δημογραφικά χαρακτηριστικά (ηλικία, μορφωτικό επίπεδο) κα ο τύπος εργασιακής σχέσης των εργαζομένων (μόνιμοι υπάλληλοι ή μέσω εργολάβου) επηρεάζουν την ένταση στα φαινόμενα «επιστροφής στη γεωργία» και το βαθμό εντατικοποίησης της γεωργικής εκμετάλλευσης..
- Στα κίνητρα των νοικοκυριών να εντείνουν την αγροτική δραστηριότητα, αν δηλ. πρόκειται για ευκαιριακή ενασχόληση για την προσκόμιση μικρού συμπληρωματικού εισοδήματος (αυτοκατανάλωση, μικρή εμπορευματική παραγωγή) ή επίσης και για ένα σχέδιο οριστικής επιστροφής στην αγροτική εκμετάλλευση.

Για τον έλεγχο των υποθέσεων εργασίας και την απάντηση των επιμέρους ερευνητικών ερωτημάτων θα πραγματοποιηθούν ερωτηματολόγια με ερωτήσεις κλειστού και ανοικτού τύπου στους εργαζομένους των κοινοτήτων που παρέχουν υπηρεσίες στον εργολάβο και σ' αυτούς που είναι μόνιμοι στην ΑΓΕΤ. Το περιεχόμενο τους θα περιλαμβάνει θέματα σχετικά με την απασχόληση τους, την ασφάλιση τους, την ρήξη των κοινωνικών σχέσεων λόγω της ανισοκατανομής του εισοδήματος μεταξύ μονίμων και εργαζομένων σε εργολάβο, αλλά κυρίως θα εστιάσει στην στροφή τους στις ατομικές γεωργικές εκμεταλλεύσεις.

Επίσης, το ερωτηματολόγιο που δόθηκε στα υποκείμενα της έρευνας χωριζόταν σε τέσσερις ενότητες, οι οποίες είναι οι εξής:

- **Δημογραφικά στοιχεία**: ερωτήσεις σχετικά με το φύλο, την ηλικία, το μορφωτικό επίπεδο, την οικογενειακή τους κατάσταση κ.α.
- **Χαρακτηριστικά της θέσης εργασίας τους:** ερωτήματα σχετικά με το αν η εργασία είναι μερικής ή πλήρους απασχόλησης, την ακριβή θέση εργασίας, το ωράριο, τις οικονομικές τους αποδοχές κ.α.
- **Το βίωμα της οικονομικής κρίσης:** ερωτήσεις που αφορούν τον τρόπο που βιώνουν την υπάρχουσα οικονομική κατάσταση και τα σχέδια τους για το άμεσο μέλλον.
- **Μορφές πολυδραστηρότητας στο Αλιβέρι:** ερωτήματα που αναφέρονται στην γεωργική τους ενασχόληση και στοιχεία σχετικά με οικογενειακή γεωργική εκμετάλλευση όπως τις εκτάσεις στρεμμάτων που κατέχουν, την παραγωγή, τις δραστηριότητες στο χωράφι και τα σχέδια τους για την εκμετάλλευση της αγροτικής τους γης.

Η διεξαγωγή των ερωτηματολογίων για τη συλλογή των δεδομένων πραγματοποιήθηκε στις αρχές του Ιουλίου 2011. Βάση της μεθόδου της χιονοστιβάδας, όταν κάποιος απαντάει ένα ερωτηματολόγιο του ζητείται να υποδείξει τον επόμενο που θα απαντήσει το ερωτηματολόγιο και αυτός με τη σειρά του το ίδιο κ.ο.κ. Οι συνεντεύξεις ολοκληρώνονται όταν πλέον οι απαντήσεις των ερωτώμενων δεν προσέφεραν καινούρια στοιχεία ή κάτι το ανατρεπτικό. Ο αριθμός τους ανέρχεται σε 25.

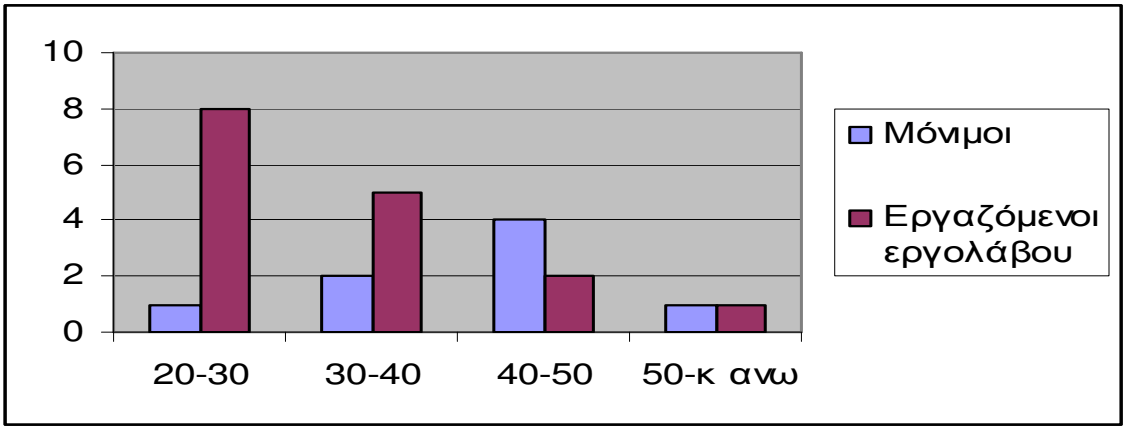
Τα ερωτηματολόγια συμπληρώθηκαν από τους εργαζομένους και των δύο κατηγοριών που έλαβαν μέρος στην έρευνα στον προσωπικό τους χώρο και κατά την διάρκεια του οργώματος στις καλλιεργούμενες εκτάσεις τους. Οι συμμετέχοντες ενημερώθηκαν για το σκοπό της έρευνας και τους επισημάνθηκε ότι το ερωτηματολόγιο είναι ανώνυμο και ότι δεν υπάρχουν σωστές και λάθος απαντήσεις. Κατά τη συμπλήρωση τους υπήρχε διαθεσιμότητα για να λύνονται τυχόν απορίες των ερωτωμένων. Ο χρόνος που απαιτήθηκε για τη συμπλήρωση του ερωτηματολογίου ήταν περίπου 20 λεπτά.

3.3 Αποτελέσματα της έρευνας

3.3.1 Κοινωνικό Δημογραφικά Χαρακτηριστικά Των Ερωτώμενων

Η επιτόπια έρευνα πραγματοποιήθηκε σε 25 άντρες που εργάζονται στην ΑΓΕΤ είτε ως μόνιμοι, είτε μέσω εργολάβου. Ο επιλεγμένος πληθυσμός της έρευνας είναι ηλικίας 22-52 ετών και ζουν στις αγροτικές κοινότητες, Αγ. Ιωάννη και Αγ. Λουκά. Οι δύο αυτές κοινότητες επιλέχθηκαν λόγω του έντονου αγροτικού τους χαρακτήρα (μεγάλες και γόνιμες καλλιεργούμενες εκτάσεις, κυρίως ελιά και σιτηρά), καθώς και της έντονης επαναδραστηριοποίησης των κατοίκων τους στις αγροτικές εκμεταλλεύσεις μετά απ' την φωτιά του 2007.

ΓΡΑΦΗΜΑ 1.1 Η κατανομή του πληθυσμού σε εργατικό δυναμικό ηλικίας 20-50 ετών και άνω ανά σύμβαση εργασίας

Πηγή: Έρευνα πεδίου Αλιβέρι.

Πιο συγκεκριμένα αναφέρουν οι 18 απ' αυτούς ότι έχουν τελειώσει το Λύκειο, 3 Τεχνική σχολή και 4 έχουν σπουδάσει σε ανώτερη σχολή. Παρατηρούμε δηλαδή ότι το προσωπικό που απασχολεί η ΑΓΕΤ αναφέρεται κυρίως σε άτομα γενικής εκπαίδευσης και σ' ένα μικρότερο μέρος διαθέτουν εξειδικευμένες τεχνικές γνώσεις.

Οι 9 απ' αυτούς είναι παντρεμένοι και οι υπόλοιποι ανύπαντροι. Αυτοί που είναι έγγαμοι έχουν τέκνα από 2 ως 5 διαφόρων ηλικιών και φύλων.

Επιπλέον αναφέρουν 8 εργαζόμενοι, ότι εργάζονται μέσα στο εργοστάσιο πάνω από 28 χρόνια, δηλαδή από 20 χρονών και οι υπόλοιποι είναι νεαρής ηλικίας 20 με 28

ετών. Αυτοί που είναι πάνω από 45 ετών είναι κοντά στην συνταξιοδότηση και οι μικρότερες ηλικίες έχουν μπει πολύ λίγο καιρό στην αγορά εργασίας.

3.3.2 Χαρακτηριστικά της θέσης εργασίας τους

Απ' τα 25 ερωτηθέντα άτομα, εκ των οποίων οι δεκαέξι εργάζονται σε εργολάβο και οι εννιά μόνιμα στην ΑΓΕΤ.

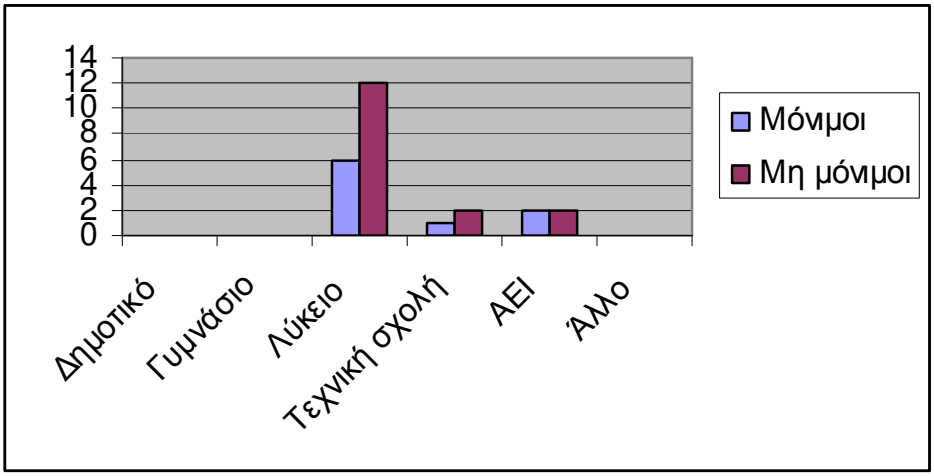
Παρατηρούμε επίσης ότι οι μόνιμοι είναι υψηλόμισθοι και ο μισθός τους διαμορφώνεται πάνω από 2.000 ευρώ καθαρών αποδοχών. Οι υπόλοιποι που είναι εργαζόμενοι σε εργολάβο, οι οικονομικές τους απολαβές ξεκινούν από 700 ευρώ μέχρι και 1500 ευρώ (καθαρών τους αποδοχών). Είναι εμφανής η διαφορά μεταξύ των δυο εργασιακών καθεστώτων που ισχύει μέσα στην ΑΓΕΤ. Οι εργολάβοι παρέχουν φθηνό εργατικό δυναμικό που εξυπηρετεί την πολιτική λιτότητας της ΑΓΕΤ.

Σε ότι αφορά την ασφάλεια των εργαζομένων και στις δύο πλευρές παρέχεται ΙΚΑ, με την μόνη διαφορά ότι στους μόνιμους παρέχεται και ιδιωτική ασφάλιση με συνεργασία το Ερρίκος Ντυνάν (νοσοκομείο).

Επιπλέον, σχετικά με το ωράριο της εργασίας τους κατά βάση όλοι τους δουλεύουν με σταθερό ωράριο, με την μόνη διαφορά ότι οι εργαζόμενοι του εργολάβου έχουν και βάρδιες ανά δυο βδομάδες.

Στην ακολουθία των απαντήσεων τους, το αντικείμενο της εργασίας τους στο εργοστάσιο αποδεικνύει ότι οι ερωτώμενοι δεν έχουν ιδιαίτερα υψηλό εκπαιδευτικό επίπεδο, όπως είχε εξάλλου προαναφερθεί καθώς και οι δύο πλευρές έχουν γνώσεις περισσότερο τεχνικές παρά επιστημονικές. Πιο συγκεκριμένα δηλώνουν το 80% περίπου του δείγματος, ότι έχουν μόνο σπουδές δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης ή κάποιας Τεχνικής Σχολής.

ΓΡΑΦΗΜΑ 1.2 Η κατανομή του πληθυσμού των εργαζομένων ανά κατηγορία μορφωτικού επιπέδου

Πηγή: Έρευνα πεδίου Αλιβέρι.

Τέλος η μοναδική κατηγορία που αναφέρει ότι έχει εξελιχθεί τα τελευταία 5 χρόνια, είναι οι μόνιμοι εργαζόμενοι και αυτό οφείλεται μόνο λόγω των πολλών ετών εργασίας τους στην συγκεκριμένη επιχείρηση.

3.3.3 Επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης και συνέπειες για τους εργαζομένους

Στο παρόν κεφάλαιο αναλύεται η επίδραση της οικονομικής κρίσης στις δύο ομάδες εργαζομένων, καθώς και την στρατηγική αυτών των νοικοκυριών για την επιβίωση τους.

Σύμφωνα με τις απαντήσεις των ερωτώμενων και τα είκοσι πέντε άτομα του πληθυσμού έρευνας, ομόγνωμα απάντησαν πως λόγω της μείωσης των επιδομάτων και των μηνιαίων αποδοχών, αντιμετωπίζουν διάφορα οικονομικά προβλήματα, είτε συνεπάγεται στέρηση κάποιων καταναλωτικών αγαθών, είτε αλλαγή κάποιων καταναλωτικών προτιμήσεων, όπως είναι οι έξοδοι τα σαββατοκύριακα ή ψώνια στην τοπική αγορά.

Επιπλέον τα άτομα που εργάζονται μόνιμα στην ΑΓΕΤ εξηγούν πως επιθυμούν να βγουν σε πρόωρη συνταξιοδότηση, διότι με τα σημερινά δεδομένα ενδέχεται να μην προλάβουν λόγω πιθανής αύξησης ορίων συνταξιοδότησης, ή να χάσουν το εφάπαξ.

Επίσης το δείγμα του πληθυσμού που είναι νεαρής ηλικίας και δεν υπάρχει δυνατότητα να συνταξιοδοτηθούν από τώρα, συμπληρώνουν ότι έχουν δεδομένο ότι δεν πρόκειται να αποκτήσουν συνταξιοδοτικές απολαβές ή θα συνταξιοδοτηθούν σε πολύ μεγαλύτερη ηλικία απ' ότι ισχύει σήμερα. Μάλιστα οι δέκα αυτής της ηλικιακής ομάδας, λόγω αυτών των συνθηκών εξηγούν πως στρέφονται περισσότερο προς την καλλιέργεια γης με σκοπό την μελλοντική επαγγελματική ενασχόληση τους. Η καλλιέργεια γης τους συμπληρώνουν ότι θα αυξηθεί κυρίως στις ελιές, το σιτάρι και από κηπευτικά ντομάτες, αγγούρια και ρεβίθια.

Ακόμα, το σύνολο των ερωτώμενων απαντούν πως απασχολούνται ενεργά με την εκμετάλλευση γης. Αυτό σημαίνει ότι η κρίση δεν τους έχει αφήσει περιθώρια εναλλακτικής λύσης και στρέφονται προς την καλλιέργεια ως μοναδική πηγή και εξασφάλιση καταναλωτικών αγαθών ή εισοδήματος.

3.3.4 Μορφές πολυδραστηριότητας στο Αλιβέρι: τάσεις επιστροφής στην γεωργία

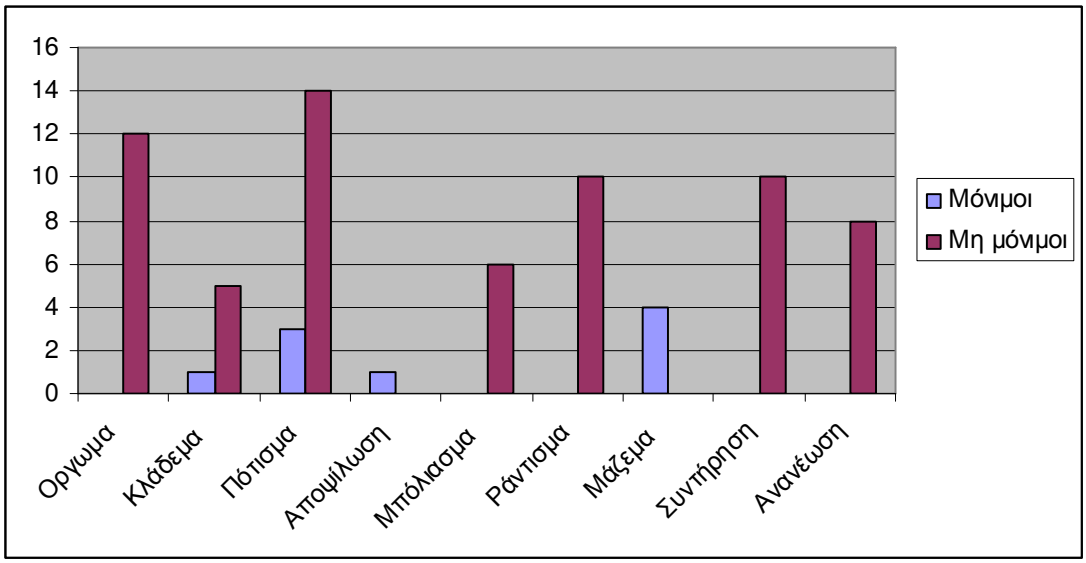
Στο παρόν κεφάλαιο θα γίνει προσπάθεια να αναλυθούν οι στρατηγικές των οικογενειών της ΑΓΕΤ για να ανταπεξέλθουν στην συρρίκνωση των εισοδημάτων τους εξαιτίας της οικονομικής κρίσης.

Όπως έχει προαναφερθεί, το δείγμα του πληθυσμού της συγκεκριμένης έρευνας προέρχεται από δυο διαφορετικές κατηγορίες εργασιακού καθεστώτος. Γι' αυτό τον λόγο θα γίνει αρχικά ανάλυση κατά ομάδα και στο τέλος θα γίνει κάποια σύγκριση τους.

Οι εργαζόμενοι με σχέση εργολαβίας στην ΑΓΕΤ και η σχέση τους με την γεωργία.

Τα άτομα που εργάζονται σε εργολάβο, αναφέρουν στο σύνολο τους ότι διαθέτουν αγροτικές εκτάσεις. Απ' τους δεκαέξι, οι δέκα συγκεκριμένα αναφέρουν ότι κατέχουν δική τους γη και οι υπόλοιποι ότι απλά απασχολούνται στα χωράφια της οικογένειας τους, των γονέων τους είτε των πεθερικών τους . Οι κάτοχοι γεωργικής γης αναλαμβάνουν τις κύριες εργασίες στις δικές τους αγροτικές εκτάσεις, όπως είναι το όργωμα και το κλάδεμα. Οι υπόλοιποι απλώς έχουν βοηθητικές εργασίες και κυρίως το μάζεμα στα χωράφια της οικογένειας τους, είτε των πεθερικών τους.

ΓΡΑΦΗΜΑ 1.3 Η κατανομή του πληθυσμού και των δύο επαγγελματικών κατηγοριών ανά εργασία στην εκμετάλλευση τους

Πηγή: Έρευνα πεδίου Αλιβέρι.

Πιο συγκεκριμένα ο παραπάνω πίνακας δείχνει αναλυτικά πόσοι απασχολούνται σε βοηθητικές και πόσοι στις κύριες εργασίες ανά επαγγελματική κατηγορία. Αποδεικνύεται πως ο ρόλος των μόνιμων υπαλλήλων στην ΑΓΕΤ αφορά κυρίως τις βοηθητικές εργασίες όπως το κλάδεμα, το πότισμα, την αποψίλωση και το μάζεμα (ελιάς και φρούτων). Εργασίες που πριν κάποια έτη είχαν ασχοληθεί μόνο αλλοδαποί εργαζόμενοι που νοίκιαζαν, καθώς και συγγενείς τους που ενασχολούνται οικιοθελώς με αντάλλαγμα κάποια προϊόντα. Τώρα λόγω των σύγχρονων δεδομένων απασχολούνται και οι ίδιοι. Εν αντιθέσει, οι εργαζόμενοι του εργολάβου, ασχολούνται ενεργά και στις δύο περιπτώσεις, προφανώς, όπως έχει προαναφερθεί λόγω της υπάρχουσας και τώρα πιο έντονης δυσμενούς κατάστασης που βιώνουν.

Σε ότι αφορά την ερώτηση σχετικά με το αν απασχολούνται άλλα άτομα σ' αυτές τις αγροτικές εκμεταλλεύσεις, το σύνολο των ερωτώμενων αναφέρει ότι ασχολούνται κυρίως μέλη της οικογένειας. Ο χρόνος απασχόλησης τους είναι κυρίως την άνοιξη και το φθινόπωρο με το μάζεμα του ελαιόκαρπου.

Επίσης στην ερώτηση - αν έχουν κάποιο αγροτικό μηχάνημα, οι οχτώ αναφέρουν ότι έχουν κληρονομήσει τρακτέρ και αγροτικό αυτοκίνητο απ' τους γονείς τους, οι

τρεις χρησιμοποιούν τρακτέρ συγγενή ή πεθερικών και οι υπόλοιποι σκέφτονται να αγοράσουν για μελλοντική αξιοποίηση του. Έτσι παρατηρούμε μέσα απ' την ανάλυση των απαντήσεων τους πως η απασχόληση στις αγροτικές καλλιέργειες δεν είναι μόνο κληρονομιά απ' τους γονείς αλλά και μια γενική τάση επανατοποθέτησης προσδοκιών τους στην αγροτική γη.

Όσον αναφορά στο είδος της καλλιέργειας, παρατηρούμε ότι καλλιεργούν κυρίως ελιές και σιτηρά και μόνο τα πέντε άτομα (απ' τους 16) ασχολούνται και με τα κηπευτικά (ντομάτες, αγγούρια, φασολάκια, λάχανο, μαρούλι). Τα προϊόντα παραγωγής τους προορίζονται κατά βάση για αυτοκατανάλωση, αλλά εφτά απ' τους ερωτώμενους της έρευνας υποστηρίζουν ότι πωλούν και ένα μικρό πλεόνασμα στην τοπική αγορά.

Στην ακολουθία των απαντήσεων και οι δεκαέξι εργαζόμενοι (του εργολάβου), αναφέρουν ότι συμβουλεύονται κάποιον ειδικό για τις αγροτικές τους εκμεταλλεύσεις, και κυρίως κάποιον γεωπόνο ή επαγγελματία αγρότη. Παρατηρούμε δηλαδή πως η ενασχόληση τους με την αγροτική γη δεν είναι συγκυριακή, δεν ασχολούνται δηλαδή από χόμπι ή από συνήθεια καθότι έχουν κληρονομήσει απ' την οικογένεια τους, αλλά αντίθετα όπως επισημαίνουν η ασχολία με την γεωργία απορρέει από την προσδοκία κάποιου οικονομικού οφέλους. Εξηγούν και οι δεκαέξι πως κυρίως ασχολούνται για να αποκομίσουν βασικά προϊόντα αυτοκατανάλωσης, αλλά κάποιοι συμπληρώνουν πως απασχολούνται για να συμπληρώσουν το οικογενειακό τους εισόδημα.

Στην ερώτηση σχετικά με τα σχέδια τους για την γεωργική δραστηριότητα, παρατηρούμε ότι και οι δεκαέξι εργαζόμενοι επιθυμούν να αυξήσουν την γη τους και οι πιο νεαρής ηλικίας μάλιστα να την εκσυγχρονίσουν είτε αυτό συνεπάγεται αγορά μηχανημάτων (τρακτέρ, φορτηγάκι, υποβρύχιες αντλίες για άντληση νερού, συστήματα αυτόματου ποτίσματος, παρακολούθηση εκθέσεων με καινούρια τρακτέρ όπως γίνεται κάθε χρόνο στην Θεσσαλονίκη) ή η πιο συστηματική – εντατική παραγωγή προϊόντων όπως ελιές και σιτηρά για πώληση στην τοπική αγορά. Αυτό αναδεικνύει πως οι εργαζόμενοι της νέας γενιάς σκοπεύουν να αντιμετωπίσουν την κρίση στην εργασίας τους και στην αγορά, εμπορευματοποιώντας γεωργικά προϊόντα στην ευρύτερη τοπική αγορά είτε μέσω εμπόρων είτε μέσα από άτυπα δίκτυα εμπορίας.

Τέλος στην τελευταία ερώτηση, σχετικά με το αν συμβουλεύουν την επόμενη γενιά να ασχοληθεί με την αγροτική γη, οι δεκατρείς στους δεκάξι (του εργολάβου),

ακόμα και οι πιο νέοι συμβουλεύουν την επόμενη γενιά ότι λόγω των δύσκολων συνθηκών που επικρατεί αυτήν την στιγμή και που ενδέχεται να πάρει μακροχρόνιες διαστάσεις, να ακολουθήσουν το επάγγελμα που είχαν οι παππούδες και γενικότερα οι πρόγονοι τους, διότι το βρίσκουν ως μοναδικό τρόπο επιβίωσης για τα επόμενα χρόνια, είτε πρόκειται για αυτοκατανάλωση, είτε για οικονομική εισφορά στο οικογενειακό τους εισόδημα. Μάλιστα ένας απ' τους ερωτώμενους ισχυρίζεται και εξηγεί, πως η ενασχόληση με την γεωργία είναι το μοναδικό επάγγελμα που θα προσφέρει κέρδη και αυτάρκεια σε μια οικογένεια, ακόμα και αν η κρατική πολιτική δεν μπορέσει να ανταπεξέλθει στις δύσκολες απαιτήσεις της σύγχρονης οικονομίας.

Ο εργαζόμενοι με σχέση μονιμότητας στην ΑΓΕΤ και ενασχόληση τους με την γεωργία.

Σε ότι αφορά την κατηγορία των εργαζομένων που απασχολούνται αποκλειστικά και μόνο στην βιομηχανία και έχουν σύμβαση μονιμότητας, ισχυρίζονται και οι εννιά ότι έχουν υπό την ιδιοκτησία τους γεωργικές εκτάσεις, τις οποίες έχουν κληρονομήσει απ' τους γονείς τους ή απ' τα πεθερικά τους.

Σημειώνουν ότι μέχρι πριν δύο χρόνια δεν ασχολούνταν ενεργά με την καλλιέργεια γης, μέχρι που η κρίση χτύπησε και την τσιμεντοβιομηχανία με αποτέλεσμα κάποιοι να αποφασίσουν ότι θα πρέπει να ασχοληθούν περισσότερο με τις εκτάσεις που κατέχουν. Μέχρι πριν κάποιο χρονικό διάστημα φρόντιζαν να έχουν αγρεργάτες (ντόπιοι και αλλοδαποί) στα χωράφια τους, αντί να πηγαίνουν οι ίδιοι ή να τα φροντίζουν κάποια μέλη της οικογένειας τους. Μάλιστα κάποιοι συμπληρώνουν ότι πολλές φορές πήγαιναν συγγενείς και όργωναν τις καλλιεργήσιμες εκτάσεις τους με αντάλλαγμα κάποια αγαθά που παρήγαγαν.

Επίσης εξηγούν ότι με την καλλιέργεια γης ασχολούνται μόνο ενάμιση μήνα τον χρόνο όταν είναι κυρίως το μάζεμα της ελιάς (συλλογή ελαιόκαρπου από δάκο)

Επιπλέον απ' τους εννιά μόνιμους, οι πέντε έχουν αγροτικά μηχανήματα δηλ. κάποιο αγροτικό αυτοκίνητο και τρακτέρ (λόγω επιδότησης από στρέμματα που κατείχαν ή παίρνοντας δάνειο), τα οποία κάποιοι τα απόκτησαν πρόσφατα εναποθέτοντας τις ελπίδες τους πως μόνο επενδύοντας στην γη θα ανταπεξέλθουν οι ίδιοι και οι οικογένειες τους στις δυσμενής συνθήκες που προμηνύει η τωρινή κατάσταση.

Οι υπόλοιποι εκφράζουν την επιθυμία τους να αγοράσουν, αλλά πιθανόν φοβούνται μήπως χάσουν το εφάπαξ (λόγω οικονομικής κρίσης και αδυναμίας της

ΑΓΕΤ να τους το χορηγήσει) και δεν μπορούν να επενδύσουν σε κάτι τέτοιο. Βρίσκονται ανάμεσα σε ένα δίλημμα και έχουν προφανώς τον φόβο μην αποτύχουν και δεν καταφέρουν να επιβιώσουν με την οικογένεια τους.

Στα χωράφια τους κυρίως καλλιεργούν ελιές και σιτηρά και μόνο ένα άτομο καλλιεργεί και κηπευτικά, όπως ντομάτες και αγγούρια αλλά μόνο για αυτοκατανάλωση. Συμπληρώνουν πως κύριος λόγος καλλιέργειας των γεωργικών εκτάσεων τους είναι μόνο η αυτοκατανάλωση και δύο μόνο άτομα πωλούν τα αγαθά τους στην τοπική αγορά όπως λάδι και ντομάτες κατά βάση, καθώς φαίνονται στα χαρτιά οι σύζυγοι τους σαν αγρότισσες.

Οι εφτά απ' τους οχτώ συμβουλεύονται κάποιον επαγγελματία γεωπόνο απ' την στιγμή που οι ίδιοι δεν απασχολούνται ενεργά και δεν έχουν την εμπειρία και την γνώση για τον τρόπο καλλιέργειας της γης.

Επιπλέον συμπληρώνουν πως αυτό που τους παρακινεί να ασχολούνται με τη γεωργία είναι κυρίως η αυτοκατανάλωση, και λίγοι απ' αυτούς θέλουν να αποκομίσουν κάποιο κέρδος - προσθέτοντας κάποιο ποσό στο οικογενειακό τους εισόδημα σαν βοήθημα. Αυτό βέβαια μπορεί να εξηγηθεί και απ' το γεγονός ότι στο παρελθόν δεν χρειαζόταν να ασχοληθούν εντατικά με τις αγροτικές τους καλλιέργειες λόγω της υπάρχουσας οικονομικής τους δραστηριότητας, αλλά και των υψηλών αποδοχών που είχαν.

Στην ακολουθία των απαντήσεων τους, εξηγούν πως αυτοί που ακόμα είναι ενεργοί στην εργασία τους και δεν πρόκειται ακόμα να συνταξιοδοτηθούν, σκοπεύουν απλά να αυξήσουν την γη τους αγοράζοντας κάποια στρέμματα καλλιεργήσιμής γης, και να την εκσυγχρονίσουν με αυτόματα ποτίσματα και καλλιεργητές, ώστε να παράγουν αγαθά που αποσκοπούν σε πλήρη αυτοκατανάλωση. Σε αντίθεση μ' αυτούς που πρόκειται να συνταξιοδοτηθούν μέχρι το 2013, επιθυμούν να αυξήσουν τη γη και να την εκσυγχρονίσουν με τον ίδιο τρόπο, όπως και οι προηγούμενοι, με σκοπό όμως την εντατικοποίηση της γης, ώστε να αποκομίσουν κάποιο επιπλέον βοήθημα στο οικογενειακό τους εισόδημα. Αυτό βέβαια δεν σημαίνει ότι δεν το επιθυμούν και οι πρώτοι. Προφανώς, όπως εξηγούν δεν μπορούν να ανταπεξέλθουν στις απαιτήσεις των αγροτικών τους καλλιεργειών λόγω της μακράς πορείας που έχουν ακόμα στον τομέα της εργασίας τους. Ενώ οι άλλοι εργαζόμενοι λόγω της πρόωρης συνταξιοδότησης τους, θα έχουν το περισσότερο χρόνο ώστε να ασχοληθούν ενεργά με τις γεωργικές τους εκτάσεις.

Επίσης σε ότι αφορά την ερώτηση με το αν θα συμβούλευαν τις νεότερες γενιές να ασχοληθούν με την αγροτική γη, εξηγούν πως θα ήταν εφικτό μόνο όμως στην περίπτωση της αυτοκατανάλωσης και όχι της επαγγελματοποίησης της, διότι αυτό που περιμένουν απ' την νεότερη γενιά και κυρίως απ' τα παιδιά τους είναι να δραστηριοποιηθούν κυρίως στον τομέα των σπουδών τους. Μάλιστα συμπληρώνουν πως σκοπός της πρόωρης επιθυμίας της συνταξιοδότησης τους είναι να βοηθήσουν τα παιδιά τους στις σπουδές και στην επαγγελματική τους πρόοδο.

3.3.5 Συμπεράσματα επιτόπιας έρευνας

Αν συγκρίνουμε τις δυο εργασιακές ομάδες παρατηρούμε αρχικά δύο ακραίες ηλικιακές ομάδες. Οι μόνιμοι στην ΑΓΕΤ κυμαίνονται από 38 και άνω, εκτός από ένα άτομο που είναι 28 χρονών και έγινε μόνιμος πριν δύο έτη λόγω ατυχήματος κατά την διάρκεια της εργασίας, και οι εργαζόμενοι του εργολάβου που είναι κυρίως νεαρής ηλικίας. Αυτό αυτομάτως συνεπάγεται πως η ΑΓΕΤ δεν έχει προσλάβει μόνιμο προσωπικό τουλάχιστον πάνω από μια δεκαετία, και παράλληλα αναδεικνύει ότι το πρόβλημα της κρίσης της τσιμεντοβιομηχανίας προϋπήρχε πριν την υπάρχουσα οικονομική κρίση και εντάθηκε με την γενικότερη ύφεση της οικονομίας.

Επίσης είναι εμφανής η εισοδηματική διαφορά μεταξύ των δυο εργατικών κατηγοριών λόγω προφανώς της οικονομικής πολιτικής που ακολουθούν οι δύο εταιρείες (ΑΓΕΤ και Εργολαβική επιχείρηση).

Αυτό αποδεικνύει και την αιτία που οι μόνιμοι ασχολούνται κυρίως με βοηθητικές εργασίες και όχι με τις κύριες, όπως οι εργαζόμενοι του εργολάβου.

Απ' τις απαντήσεις του συνόλου των ερωτώμενων της διενεργηθείσας έρευνας διαφαίνεται πως το κίνητρο «επιστροφής» στο χωράφι είναι η αυτοκατανάλωση, κυρίως για τους μονίμους, αλλά και ένα σενάριο «επιβίωσης» των εργαζομένων του εργολάβου ως μοναδική δυνατή λύση για την αντιμετώπιση των οικονομικών δυσχερειών που αντιμετωπίζουν από την επισφαλή εργασία τους. Το κυριότερο όμως είναι πως ενώ στην αρχή οι μόνιμοι ήταν αδιάφοροι για τα χωράφια τους και τις καλλιεργούμενες εκτάσεις τους, λόγω του επαρκούς εισοδήματος που ελάμβαναν μηνιαίως, τώρα λόγω της οικονομικής κρίσης που αντιμετωπίζει η ΑΓΕΤ και γενικότερα η τοπική αγορά, επιστρέφουν και εκσυγχρονίζουν την γη τους για να έχουν μια ασφαλή λύση επιβίωσης των ίδιων και της οικογένειας τους, ακόμα και αν αυτό συμβαίνει μόνο για αυτοκατανάλωση. Σε αντίθεση βέβαια με τους

εργαζομένους των εργολάβων που ενώ δεν ήταν κάτι άγνωστο γι' αυτούς να δραστηριοποιούνται στα χωράφια τους, λόγω των χαμηλών τους αποδοχών, εντείνουν την καλλιέργεια γης γιατί σκέφτονται πως είναι η μοναδική τους διέξοδο απ' την οικονομική κρίση συμπληρώνοντας, ως βοήθημα, το εισόδημα τους. Η «επαγγελματοποίηση» στον γεωργικό τομέα όπως εξηγούν οι περισσότεροι κατά την διάρκεια της συνέντευξης, δεν είναι όνειρο ζωής, αλλά μια σημαντική διέξοδος της οικονομικής δυσπραγίας που αντιμετωπίζουν αυτή την στιγμή.

Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι και οι δύο κατηγορίες έχουν πλέον έντονο ενδιαφέρον για την καλλιέργεια γης, με κύριο κίνητρο την αυτοκατανάλωση σαν προτεραιότητα και έπειτα για κάποιο οικονομικό όφελος. Αυτό όμως κατά κάποιον τρόπο μας προετοιμάζει πως δεν είναι απίθανο να απασχοληθούν στον αγροτικό τομέα και επαγγελματικά, λόγω των δυσμενών συνθηκών της τοπικής αγοράς. Το μόνο σίγουρο είναι ότι οι πρώτοι που θα δραστηριοποιηθούν με κίνητρο το οικονομικό όφελος είναι η κατηγορία των εργαζομένων του εργολάβου λόγω της ήδη υπάρχουσας οικονομικής τους θέσης.

Τέλος το πιο σημαντικό είναι ότι οι δύο αυτές ομάδες διαφέρουν πολύ ως προς τον τρόπο σκέψης. Οι μεν μόνιμοι δεν επιθυμούν οι νεότερες γενιές να δραστηριοποιηθούν στον κλάδο της γεωργίας αναφέροντας ότι έχουν μεριμνήσει για τα δικά τους παιδιά, λόγω του εφάπαξ και των υψηλών αποδοχών που έχουν. Σε αντίθεση με την άλλη κατηγορία, η οποία αναγνωρίζει την δεινή της κατάσταση αντιμετωπίζει την κατάσταση με διαφορετικό τρόπο σκέψης. Ενθαρρύνει τις νεότερες γενιές να δραστηριοποιηθούν στον αγροτικό χώρο, όχι μόνο ως τρόπο επιβίωσης λόγω της οικονομική κρίσης, αλλά να ασχοληθούν και επαγγελματικά επεξηγώντας πως είναι ένα επάγγελμα που θα αποφέρει κέρδη σε μια οικογένεια σε οποιαδήποτε κατάσταση και αν επέλθει η αγορά τώρα ή στο μέλλον.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η έρευνα για την πολυδραστηριότητα του αγροτικού χώρου του Αλιβερίου μέσα απ' την εξέταση της οικονομικής δραστηριότητας των εργαζομένων της ΑΓΕΤ ανέδειξε σημαντικές πλευρές για την κατάσταση ενεργοποίησης της αγροτικής γης και εντατικοποίησης της καλλιέργειας.

Σε μια περίοδο γενικότερης απορρύθμισης των εργασιακών σχέσεων, τα ευρήματα της έρευνας αναδεικνύουν πλευρές όχι μόνο απορρύθμισης, αλλά παρουσιάζουν ένα δείγμα μιας εικόνας συνολικής αποδιάρθρωσης των εργασιακών σχέσεων και την ταυτόχρονη τάση επαναπροσδιορισμού της αγροτικής απασχόλησης.

Από την επεξεργασία και την ανάλυση απαντήσεων του ερωτηματολογίου και την παρουσίαση τους στην εργασία αυτήν επιβεβαιώθηκαν οι αρχικοί ισχυρισμοί που τέθηκαν για την ανάπτυξη του συγκεκριμένου θέματος. Η πολυδραστηριότητα στην Ελλάδα, σύμφωνα με τον ιδιόμορφο χαρακτήρα της ελληνικής γεωργίας, όχι μόνο είναι υπαρκτό φαινόμενο αλλά αυξάνει ραγδαία αποτελώντας έτσι δομικό στοιχείο της ελληνικής αγροτικής κοινωνίας. Φάνηκε ότι το φαινόμενο παρατηρείται κυρίως σε μικρές εκμεταλλεύσεις ενώ επαληθεύτηκε ο ισχυρισμός ότι η πολυδραστηριότητα αφορά και τις δύο εργατικές ομάδες λόγω της οικονομικής κρίσης που υφίσταται η ΑΓΕΤ, με αποτέλεσμα να στρέφονται στην εκμετάλλευση της οικογενειακής αγροτικής γης.

Συνοψίζοντας τα ευρήματα της διενεργηθείσας έρευνας επισημαίνονται τα ακόλουθα:

Με την πολυδραστηριότητα, οι οικογένειες των εργαζομένων επιδιώκουν αφενός ασφάλεια σε σχέση με το εισόδημα τους, αφετέρου ευελιξία και προσαρμοστικότητα σε νέες ευκαιρίες απασχόλησης. Παρά την απογεωργοποίηση της υπαίθρου, η γεωργία μέσα απ' τα πορίσματα της έρευνας παραμένει η κεντρική παραγωγική δραστηριότητα, αναγκαία για την οικονομία των νοικοκυριών αλλά και της τοπικής αγοράς. Ενώ στο παρελθόν στην Ελλάδα τα πολυδραστήρια νοικοκυριά έτειναν να εξειδικεύονται σε καλλιέργειες μη εντατικές σε εργασία, σήμερα παρατηρείται το αντίθετο. Σήμερα, η γεωργία αποτελεί βασικό συντελεστή επιβίωσης των νοικοκυριών αυτών.

Οι εργαζόμενοι (μόνιμοι και εργολάβου) της ΑΓΕΤ βιώνουν την στασιμότητα του αστικού εισοδήματος, την εργασιακή επισφάλεια και την δυσλειτουργία της τοπικής αγοράς να ανταπεξέλθει στις προκλήσεις της «νέας τάξης πραγμάτων». Τα μικρά αυτά νοικοκυριά τείνουν να γενικεύσουν την πολυδραστηριότητα. Η αναζήτηση της γεωργικής απασχόλησης απ' το σύνολο των ερωτώμενων είναι αναγκαία για την συμπλήρωση του εισοδήματος του νοικοκυριού και ενδεχομένως να λειτουργήσει και ως προθάλαμος για την είσοδο τους ως νέους αγρότες στην γεωργία.

Στην σημερινή περίοδο η πολυδραστηριότητα των εργαζομένων στον αγροτικό χώρο προωθείται με τον σχεδιασμό και την άσκηση δραστηριοτήτων που αφορούν φιλοπεριβαλλοντικές πρακτικές. Η τοπική αγορά και η ΚΑΠ (Κοινή αγροτική Πολιτική) ενθαρρύνουν αυτές τις προσπάθειες, διότι κάποιοι απ' το σύνολο τους θα μπορούσαν να λειτουργήσουν ως εγγυητές παραγωγικής ικανότητας και αειφορίας του οικοσυστήματος του αγροτικού χώρου, απ' την στιγμή που θα ασχοληθούν επαγγελματικά στον ύπαιθρο χώρο.

Συμπερασματικά, η απασχόληση των μελών του αστικού νοικοκυριού σε γεωργικές δραστηριότητες, εντός της οικογενειακής εκμετάλλευσης αποτελεί ένα γενικευμένο και εντεινόμενο κοινωνικοοικονομικό φαινόμενο για συμπλήρωση του εισοδήματος. Αυτό αποδεικνύεται και από τις δυο κατηγορίες εργαζομένων, που ανεξάρτητα του οικονομικού τους επιπέδου (εύπορες και μεσαίες τάξεις) και της ηλικιακής τους διάστασης (νέοι και συνταξιούχοι), στρέφονται στον μοναδικό πόρο που έχουν διασφαλίσει για την επιβίωση τους για να τον εκμεταλλευτούν και να τον αξιοποιήσουν προς όφελος τους.

Οι νέοι βέβαια εντείνουν περισσότερο την οικογενειακή τους αγροτική εκμετάλλευση, για να μείνουν στην γεωργία με σκοπό την εξασφάλιση ενός εισοδήματος μέσα όμως από σύγχρονες γεωργικές πρακτικές και αναβάθμιση του αγροτικού επαγγέλματος. Αυτό ενισχύεται και απ' το γεγονός ότι αναβαθμίζουν και εκσυγχρονίζουν τις καλλιέργειες τους αγοράζοντας καινούρια μηχανήματα, στρέφονται στις βιολογικές παραγωγές ενώ παρακολουθούν ειδικά σεμινάρια για νέους αγρότες.

ΠΗΓΕΣ-ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΠΗΓΕΣ

Α. Ηλεκτρονικές διευθύνσεις

Πληροφορίες για τις εργασιακές σχέσεις:

http://www.eurofound.europa.eu/eiro/2002

Πληροφορίες για την πολυδραστηριότητα στον ελληνικό αγροτικό χώρο:

http://library.panteion.gr:8080/dspace/bitstream/123456789/766/1/grilias.pdf

(Πρόσβαση στις 16/6/2011).

Πληροφορίες για την εργολαβία προσωπικού:
http://syriza-vyrona.pblogs.gr/enoikiash-ergazomenwn, (πρόσβαση 5/7/2011)
Πληροφορίες για το λιγνιτωρυχείο:
Λιγνίτης, Φως, Λιγνιτωρυχείο Αλιβερίου, http://dim-ag-ioann.eyv.sch.gr/lignitis%20fos.htm, (πρόσβαση στις 10/6/2011).
Πληροφορίες για το Αλιβέρι:

http://el.wikipedia.org/wiki/. (πρόσβαση στις 22/7/2011)

Πληροφορίες για τις καλλιεργήσιμες εκτάσεις του Αλιβερίου που κάηκαν το 2007:

Οργανισμός Ελληνικών Γεωργικών Ασφαλίσεων (ΕΛΓΑ).www.elga.gr

Πληροφορίες για την LaFarge, *Υγεία & Ασφάλεια*,:
http://www.lafarge.gr/wps/portal/gr/el/6_3_1-Health_and_Safety(Πρόσβαση 15/6/2011)
Πληροφορίες για την βιομηχανία Ο χατζηκυριάκειος «Ηρακλής»,

Το Βήμα «Ο δημιουργός της ΑΓΕΤ καθιέρωσε το τσιμέντο ως πρώτο οικοδομικό υλικό» (πρόσβαση 15/6/2011).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Γιδαράκου Ισαβέλλα, *Η ελληνική Αγροτική Κοινωνία στο τέλος του Εικοστού Αιώνα,* Αθήνα, (Πλέθρον), 1999.

Γεωργακοπούλου Βασιλική και Κουζής Ιωάννης, *Ευελιξίες και νέες εργασιακές σχέσεις, απόψεις εργοδοτών και συνδικάτων, η προοπτική του κοινωνικού διαλόγου*, Αθήνα, (ΙΝΕ-ΓΣΕΕ), 1996.

Δαμιανός Δημήτριος, Κασίμης Χαράλαμπος, Μωυσίδης Αντώνης, Ντεμούσης Μιχάλης, *Η πολυαπασχόληση στον αγροτικό τομέα και η αναπτυξιακή πολιτική στην Ελλάδα*, Αθήνα, (Ιδρυμα Μεσογειακών Μελετών), 1994.

Ζακοπούλου Ερση, *Πολυπασχόληση και Γεωργία, προς μια νέα ανίχνευση ενός πολυδιάστατου φαινομένου*, Αθήνα, (Πλέθρον), 1999.

Ζιώγα Ντελής. & Μωυσίδης Αντώνης, *Περιαστικός Αγροτικός Χώρος: Λειτουργίες, Μεταμορφώσεις,* Αθήνα, (Αγροτικές Μελέτες), 1996.

ΙΝΕ-ΓΣΕΕ, *Οι εργασιακές σχέσεις στον Κλάδο του καθαρισμού, αποτελέσματα εμπειρικής έρευνας*, Αθήνα (2009).

Κουζής Ιωάννης, *Εργασιακές σχέσεις και ευρωπαϊκή ενοποίηση: ευελιξία και απορρύθμιση ή αναβάθμιση της εργασίας*;, Αθήνα, (ΙΝΕ / ΓΣΕΕ), 2001.

Λεβέντης Γεώργιος, '*Δανεισμός Εργαζομένων'*, Επιθεώρηση Εργατικού Δικαίου, Αθήνα, (Τόμος 60), 2001.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Παράρτημα 1 Οδηγός συνέντευξης για τους εργαζόμενους της ΑΓΕΤ

Α. ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ-ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΩΝ ΕΡΩΤΩΜΕΝΩΝ

Α.1. Ποιο είναι το Εκπαιδευτικό σας επίπεδο;:

Δημοτικό *01*

Γυμνάσιο *02*

Λύκειο *03*

Τεχνική Σχολή *04*

ΑΕΙ *05*

Άλλο_____ *06*

Α.3. Οικογενειακή κατάσταση;

Παντρεμένος *01*

Ανύπαντρος *02*

Διαζευγμένος *03*

Άλλο_____ *04*

Α.4. Πόσα παιδιά έχετε;

Κανένα *01*

Ένα *02*

Δυο *03*

Περισσότερα *04*

Α.5. Πόσα χρόνια εργάζεστε στην επιχείρηση; _____

Β. ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΘΕΣΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΤΟΥΣ

Β.1. Είσαστε μόνιμος στην ΑΓΕΤ ή δουλεύετε σε εργολάβο;

Μόνιμος *01*

Σε εργολάβο *02*

Άλλη σχέση …… *03*

Β.2. Ο μισθός σας περίπου που κυμαίνεται;

< 700 ευρώ . *01*

700-1.500 ευρώ *02*

1.501-2.500 ευρώ *03*

> 2.501 ευρώ *04*

Β.3. Τι ασφάλεια έχετε;

ΙΚΑ *01*

ΟΓΑ *02*

Άλλο *03*

Β.4. Ποιό είναι το ωράριο εργασίας σας;

Σταθερό *01*

Κυλιόμενο σε Βάρδιες *02*

Άλλο ……..*03*

Β.5. Ποιό είναι το αντικείμενο ασχολίας σας στην συγκεκριμένη επιχείρηση;

Σκαλωσιά *01*

Πυρασφάλεια *02*

Πολιτικός μηχανικός *03*

Τεχνίτης *04*

Βοηθός τεχνίτη *05*

Άλλο …… *06*

Β.6. Έχει αλλάξει η σύμβαση εργασίας σας τα τελευταία 5 χρόνια; (μόνιμος ή ορισμένου χρόνου)

ΟΧΙ *01*

ΝΑΙ *02* Εξηγείστε ……..

Γ. ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ ΚΑΙ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΟΥΣ:

Γ.1. Πως βιώνετε την κρίση λόγω μείωσης μισθού και επιδομάτων;

……

……

……

Γ.2. Σκέφτεστε στο μέλλον να βγείτε σε πρόωρη συνταξιοδότηση;

ΝΑΙ *01* Εξηγείστε γιατί ……

……

…

ΟΧΙ *02* Εξηγείστε γιατί ……..

……

Γ.3. Απασχολείστε τώρα περιστασιακά και σε άλλη δουλειά για πρόσθετο εισόδημα;

ΟΧΙ *01*

ΝΑΙ *02*

Γ.4. Αν ΝΑΙ (και άλλη απασχόληση περιστασιακά) ποια είναι αυτή;

Τεχνίτης ιδιώτης (μπογιατζής, ηλεκτρολόγος, κλπ) *01*

Αγροτικά *02*

Βοηθός σε οικογενειακή επιχείρηση (πχ κατάστημα) *03*

Άλλο …… *04*

Δ. ΜΟΡΦΕΣ ΠΟΛΥΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ ΣΤΗΝ ΓΕΩΡΓΙΑ

Δ.1. Υπάρχουν στην κατοχή σας γεωργικές εκτάσεις;

ΝΑΙ *01*

ΟΧΙ *02*

Δ.2. Αν ΝΑΙ *01*, πόσα στρέμματα είναι η γεωργική σας εκμετάλλευση;

……

Δ.3. Αν ΟΧΙ *02*, η γεωργική εκμετάλλευση που ασχολείστε σε ποιον ανήκει;

Πατέρας- γονείς *01*

Σύζυγος- πεθερικά *02*

Άλλος συγγενής (χωρίς ενοίκιο) *03*

Νοικιάζω *04*

Άλλο …… *05*

(μπορεί οι απαντήσεις να είναι πάνω από μία)

Δ.4. Οι εργασίες σας στο χωράφι είναι οι κύριες ή βοηθητικές;

Κύριες *01* Ποιες ……..

Βοηθητικές *02* Ποιες ……..

Δ.5. Συμμετέχουν και τα υπόλοιπα μέλη της οικογένειας σας στις αγροτικές εργασίες;

Μόνο εγώ *01* Ποιες εργασίες; ……..

Και άλλα μέλη της οικογένειας *02* Ποιες εργασίες; ……..

Δ.6. Όσο εργάζεστε στο εργοστάσιο, ποιός διαχειρίζεται την γεωργική σας εκμετάλλευση;

Γονείς *01*

Οικογένεια *02*

Άλλος ……*03*

Δ.7. Πόσες μέρες ή μήνες ασχολείστε με τις αγροτικές εργασίες

Μέρες…….

Μήνες……..

Δ.8. Έχετε αγροτικά μηχανήματα;

ΝΑΙ *01*

ΟΧΙ *02*

Δ.9. Αν ΟΧΙ, σκέφτεστε να αγοράσετε;

ΝΑΙ *01*

ΟΧΙ *02*

Δ.10. Αν όχι, πώς εξυπηρετείστε;

Δεν χρειάζομαι *01*

Καλώ κάποιον επαγγελματία *02*

Δ.11. Τι καλλιεργείτε συνήθως στα χωράφια;

Ελιές *01*

Σιτηρά *02*

Κηπευτικά *03*

Άλλο ……. *04*

(μπορεί πάνω από μία ερωτήσεις)

Δ.12. Τα προϊόντα που παράγεται τα έχετε για αυτοκατανάλωση η τα εμπορεύεστε;

Αυτοκατανάλωση *01* Σε τι ποσοστό; …….%

Τοπική αγορά *02* Σε τι ποσοστό; …….%

Χονδρέμπορος *03* Σε τι ποσοστό; …….%

Άλλο *04* Σε τι ποσοστό; …….%

Δ.13. Συμβουλεύεστε κάποιον για τις αγροτικές σας καλλιέργειες;

ΟΧΙ *01*

ΝΑΙ *02*

Δ.14. Αν ΝΑΙ, ποιόν;

Τον πατέρα μου *01*

Φίλους αγρότες *02*

Γεωπόνο *03*

Άλλο *04*

Δ.15. Παίρνετε κάποια επιδότηση από τις γεωργικές εκμεταλλεύσεις που έχετε;

ΝΑΙ *01* Εξηγείστε ποια ……

ΟΧΙ *02*

Δ.16. Αν ΟΧΙ, νοικιάζετε κάποιο χωράφι για να την πάρετε;

ΝΑΙ *01*

ΟΧΙ *02*

Δ.17. Αν ΝΑΙ (νοικιάζω), σε ποιο όνομα ανήκουν;

Γονέας *01*

Άλλος συγγενής *02*

Μη συγγενής *03*

Άλλο …… *04*

Δ.18. Ποιο είναι το κίνητρο σας για να ασχοληθείτε με την γεωργία, σας αποδίδει κάποιο οικονομικό όφελος;

Αυτοκατανάλωση *01*

Εισόδημα *02*

Ψυχική υγεία *03*

Άλλο *04*

(ίσως πάνω από μια απαντήσεις)

Δ.19. Ποια είναι τα σχέδια σας για την γεωργική σας δραστηριότητα;

Αύξηση γεωργικής γης *01*

Αλλαγή καλλιέργειας- εισαγωγή πιο κερδοφόρας καλλιέργειας, πχ κηπευτικά *02*

Εξηγείστε τι ακριβώς …….

Ανανέωση ελαιώνα (λόγω πυρκαγιάς, αλλά και για εκσυγχρονισμό) *03*

Εξηγείστε τι ακριβώς …….

Εκσυγχρονισμός- πιο συστηματική- εντατική παραγωγή (πχ άρδευση, εισαγωγή κηπευτικών, αγορά μηχανημάτων, κλπ) *04*

Εξηγείστε τι ακριβώς …….

Άλλο *05*

Εξηγείστε τι ακριβώς ……

(ίσως πάνω από μια απαντήσεις)

Δ.20. Θα προτείνατε στις νεότερες γενιές να ασχοληθούν με την καλλιέργεια γης;

ΝΑΙ *01* Εξηγείστε …….

ΟΧΙ *02* Εξηγείστε …….

Παράρτημα 2 Συνέντευξη Γεωπόνου για την εγγραφή νέων αγροτών στον συνεταιρισμό του Αγ. Ιωάννη

Στο παρόν κεφάλαιο παρουσιάζεται το περιεχόμενο της συνέντευξης που πραγματοποιήθηκε στην γεωπόνο του συνεταιρισμού του Αγ. Ιωάννη σχετικά, με το αν υπάρχουν νέες εγγραφές για νέους αγρότες, ώστε να επιβεβαιώνει και τα παραπάνω αποτελέσματα και τα λεγόμενα του δείγματος που εξετάστηκε και αναλύθηκε παραπάνω.

Πιο συγκεκριμένα αναφέρει πως μετά την φωτιά του 2007 μέχρι και το 2009 οι αιτήσεις ήταν πολύ λίγες περίπου 150 (το τρίμηνο) ανά χωριό. Σε όσους κάηκαν εκτάσεις καλλιεργήσιμης γης ενδιαφέρθηκαν περισσότερο να αποζημιωθούν παρά να ανανεώσουν τους ελαιώνες τους. Δεν τους ενδιέφερε να τις αναδομήσουν απ' την στιγμή που δεν ασχολιόντουσαν ενεργά με τις εκτάσεις τους λόγω των υψηλών αποδοχών που κατείχαν οι περισσότεροι κάτοικοι, απ' τις υπάρχουσες οικονομικές τους δραστηριότητες.

Απ' το 2009 και μετά που η αγορά άρχισε να κάμπτει και να μην επανέρχεται στην αρχική της κατάσταση, ο συνεταιρισμός δέχτηκε περισσότερες αιτήσεις για νέες εγγραφές καθώς και για ανανεώσεις απ' κάποια άτομα που τα είχαν παρατήσει. Αυτά τα άτομα όπως μας εξηγεί η γεωπόνος δεν ήταν παρά νέοι περισσότερο που είχαν δυσκολίες στην αγορά εργασίας και επανατοποθέτησαν τις ελπίδες τους στην καλλιέργεια γης.

Απ' το β εξάμηνο του 2010 και μετά έγινε ακόμα πιο έντονο το φαινόμενο με την αύξηση ανεργίας στην περιοχή και με την εκ νέου επιδότηση από την Ευρωπαϊκή Ένωση για βιοκαλλιέργειες.

Πιο συγκεκριμένα επιβεβαιώνει πως η ύφεση της οικονομίας στην περιοχή, άνοιξε τον δρόμο για την ανάκαμψη της καλλιεργήσιμης γης. Η κάμψη των αστικών δραστηριοτήτων της οικονομίας οδήγησε στην επανεξέταση της αγροτικής συνείδησης. Νέοι και γηραιότεροι στρέφονται στις καλλιέργειες τους για να επιβιώσουν τα αγροτικά τους νοικοκυριά (650 εγγραφές ανά τρίμηνο).

Επιπλέον μας ενημερώνει ότι με τις νέες εγγραφές οι νέοι αγρότες (130 απ΄τους 650 εγγεγραμμένους) δηλώνουν ότι οι καλλιέργειες τους θα αφορούν κυρίως το φύτεμα νέων ριζών σε ελιές και σιτηρά, και κατά δεύτερο λόγο θα ασχοληθούν με κηπευτικά όπως είναι τα εποχιακά είδη αγγούρια, ντομάτες, μαρούλια, λάχανο και φασολάκια. Με την επιδότηση μάλιστα εξηγούν πως θα αγοράσουν μηχανήματα

όπως πιο εξελιγμένα τρακτέρ με αυτόματο χειρισμό, και θα εκσυγχρονίσουν τα χωράφια τους με αυτόματο πότισμα μιας εβδομάδας.

Τέλος απ' τις εγγραφές αυτές η γεωπόνος μας εξηγεί πως οι νέοι αγρότες (130) που καταγράφηκαν τελευταία, είναι ηλικίας 25 με 35 ετών και προέρχονται από άτομα που εργάζονταν σε εργολάβους, που ήταν ελεύθεροι επαγγελματίες και έκλεισαν τα μαγαζιά τους, καθώς και πρόσφατα από άτομα που είχαν απολυθεί απ' το εργοστάσιο Shelman και απ' τα τοπικά ιχθυοτροφεία.

Γίνεται αντιληπτό μέσα απ' το πρίσμα των αποτελεσμάτων της συγκεκριμένης συνέντευξης πως επιβεβαιώνονται εν μέρει τα λεγόμενα των εργαζομένων και των δύο επαγγελματικών κατηγοριών και αποδεικνύονται πλήρως οι υποθέσεις εργασίας της παρούσας εργασίας.

Παράρτημα 3 Πίνακες

ΠΙΝΑΚΑΣ 1 Η κατανομή του πληθυσμού βάση των Κοινωνικών-δημογραφικών χαρακτηριστικών τους

Εργολαβίας	Ηλικία	Εκπαιδευτικό Επίπεδο	Οικογενειακή κατάσταση
1	21	ΤΕΕ	ΑΓΑΜΟΣ
2	35	ΤΕΕ	ΑΓΑΜΟΣ
3	25	ΛΥΚΕΙΟ	ΑΓΑΜΟΣ
4	33	ΤΕΕ	ΕΓΓΑΜΟΣ
5	29	ΑΕΙ	ΑΓΑΜΟΣ
6	42	ΛΥΚΕΙΟ	ΑΓΑΜΟΣ
7	35	ΑΕΙ	ΕΓΓΑΜΟΣ
8	25	ΛΥΚΕΙΟ	ΑΓΑΜΟΣ
9	22	ΛΥΚΕΙΟ	ΑΓΑΜΟΣ
10	51	ΛΥΚΕΙΟ	ΑΓΑΜΟΣ
11	30	ΛΥΚΕΙΟ	ΑΓΑΜΟΣ
12	38	ΛΥΚΕΙΟ	ΕΓΓΑΜΟΣ
13	25	ΛΥΚΕΙΟ	ΑΓΑΜΟΣ
14	29	ΛΥΚΕΙΟ	ΑΓΑΜΟΣ
15	40	ΛΥΚΕΙΟ	ΕΓΓΑΜΟΣ
16	45	ΛΥΚΕΙΟ	ΕΓΓΑΜΟΣ
Μόνιμοι			
1	28	ΤΕΕ	ΑΓΑΜΟΣ
2	39	ΑΕΙ	ΑΓΑΜΟΣ
3	40	ΑΕΙ	ΕΓΓΑΜΟΣ
4	45	ΛΥΚΕΙΟ	ΑΓΑΜΟΣ
5	39	ΛΥΚΕΙΟ	ΑΓΑΜΟΣ
6	38	ΛΥΚΕΙΟ	ΑΓΑΜΟΣ
7	42	ΛΥΚΕΙΟ	ΕΓΓΑΜΟΣ

8	45	ΛΥΚΕΙΟ	ΕΓΓΑΜΟΣ
9	50	ΛΥΚΕΙΟ	ΕΓΓΑΜΟΣ

Πηγή: Έρευνα πεδίου Αλιβέρι.

ΠΙΝΑΚΑΣ 2 Η κατανομή του πληθυσμού βάση της οικογενειακής τους γεωργικής εκμετάλλευσης

Εργολαβίας	**ΣΤΡΕΜΜΑΤΑ**	**ΕΡΓΑΣΙΕΣ**	**ΚΙΝΗΤΡΑ**
1	5	ΚΥΡΙΕΣ	ΑΥΤΟΚΑΤΑΝΑΛΩΣΗ
2	3	ΚΥΡΙΕΣ	ΑΥΤΟΚΑΤΑΝΑΛΩΣΗ
3	9	ΚΥΡΙΕΣ	ΕΙΣΟΔΗΜΑ
4	4	ΒΟΗΘΗΤΙΚΕΣ	ΑΥΤΟΚΑΤΑΝΑΛΩΣΗ
5	10	ΚΥΡΙΕΣ	ΕΙΣΟΔΗΜΑ
6	3	ΚΥΡΙΕΣ	ΑΥΤΟΚΑΤΑΝΑΛΩΣΗ
7	2	ΚΥΡΙΕΣ	ΑΥΤΟΚΑΤΑΝΑΛΩΣΗ
8	2	ΚΥΡΙΕΣ	ΑΥΤΟΚΑΤΑΝΑΛΩΣΗ
9	5	ΒΟΗΘΗΤΙΚΕΣ	ΑΥΤΟΚΑΤΑΝΑΛΩΣΗ
10	5	ΚΥΡΙΕΣ	ΕΙΣΟΔΗΜΑ
11	9	ΚΥΡΙΕΣ	ΑΥΤΟΚΑΤΑΝΑΛΩΣΗ
12	2	ΒΟΗΘΗΤΙΚΕΣ	ΑΥΤΟΚΑΤΑΝΑΛΩΣΗ
13	1	ΒΟΗΘΗΤΙΚΕΣ	ΑΥΤΟΚΑΤΑΝΑΛΩΣΗ
14	2	ΚΥΡΙΕΣ	ΑΥΤΟΚΑΤΑΝΑΛΩΣΗ
15	4	ΚΥΡΙΕΣ	ΑΥΤΟΚΑΤΑΝΑΛΩΣΗ
16	8	ΚΥΡΙΕΣ	ΕΙΣΟΔΗΜΑ
Μόνιμοι			
1	1	ΒΟΗΘΗΤΙΚΕΣ	ΑΥΤΟΚΑΤΑΝΑΛΩΣΗ
2	3	ΒΟΗΘΗΤΙΚΕΣ	ΑΥΤΟΚΑΤΑΝΑΛΩΣΗ
3	0,5	ΚΥΡΙΕΣ	ΑΥΤΟΚΑΤΑΝΑΛΩΣΗ
4	5	ΒΟΗΘΗΤΙΚΕΣ	ΑΥΤΟΚΑΤΑΝΑΛΩΣΗ
5	6	ΚΥΡΙΕΣ	ΕΙΣΟΔΗΜΑ
6	2	ΒΟΗΘΗΤΙΚΕΣ	ΑΥΤΟΚΑΤΑΝΑΛΩΣΗ
7	3	ΒΟΗΘΗΤΙΚΕΣ	ΑΥΤΟΚΑΤΑΝΑΛΩΣΗ
8	1,5	ΚΥΡΙΕΣ	ΑΥΤΟΚΑΤΑΝΑΛΩΣΗ
9	8	ΒΟΗΘΗΤΙΚΕΣ	ΕΙΣΟΔΗΜΑ

Πηγή: Έρευνα πεδίου Αλιβέρι.

Forms and dynamics of pluriactivity in times of economic crisis and job precariousness. Case study of workers in Heracles cement industry of Aliveri

Nomikou Pinelopi

ABSTRACT

The main point of this assignment is to dimension the pluriactivity of households with case study of workers in Heracles Aliveri, through the implementation of qualitative research which conducted in two villages Aghios Loukas and Aghios Ioannis.

Heracles is one of the largest cement manufacturers in Greece and Europe, and now in the region of Aliveri, supports a big part of population incomes, as well as one or more members of these households are employed in the industry.

For this reason, the present investigation is to study the pluriactivity of employees (permanent and subcontracted personnel) who work in Heracles, the reason that even though they work in a quite profitable business, the same time they engaged in family farming, with the aim not only the subsistence but also the income support of a significant proportion of households by contributing the conservation of many small farms.

Methodologically the subject of the case study is investigated through a review of Greek and foreign literature as well as the refined research to the subject through electronic literature, while it will also attempt to explore the views of Heracles' employees, through conducting qualitative research which is based on an interview guide.

Keywords:
Pluriactivity,
Flexibility,
Work insecurity,
Economic crisis,
Contracting.